

945
1998

ბურჯი
ქალაქებისა

№10
1998

შინაარსი

არნოლდ ჩიქობავა - 100

არნოლდ ჩიქობავას ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ძირითადი თარიღები 2

ბ. ფორბენაძე, დიდი მოძღვარი 3

აკად. ს. დურმიშვილის მოგონებებიდან 3

ერთი დღე ოქროყანაში (ფოტომემორმაცია) 4

ღ. ოორდანიშვილი, დიდი ეროვნული საქმის სათავეებთან 6

უკვდავება ღვინოსა

ვ. იმნაიშვილი, ქურუმი დედაჩემის ტაძრისა 8

თვალსაზრისი

გ. კუბუხიძე „მოქცევაა ქართლისაის“ მატრიანეში დაღასტურებული ერთი უაზრობის ეტიმოლოგიისათვის 13

ვ. ლეკიაშვილი, იდიომთა ამოცნობის კრატურიუმების შესახებ 21

აგიბარიაშვილის შუამდგომლობა

ნ. იმედაძე, ნათელისა და ბნელის ურთიერთპიკიდული აკაკი წერეთლის „კამხრდელის“ მიხედვით 14

ღვინო ანუ ქართული

თ. ბეროზაშვილი, სიტყვის მადლი 19

რ. ანაბაძე...

ფოტოგამოცანა 22

ხსოვნა

გურამ რამიშვილი 23

ქეთინო თოდრას 24

სამეცნიერო ინფორმაცია

..... 24

ბურჯი ეროვნებისა

BURJI EROVNEBISA

№10

1998

შუამდგომლობა
ბურჯი
ეროვნებისა
განდევთ
სამშობლო ენა.

იაკობი

გამომცემი
თავი პრესა

თბილისი

საქართველოს
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

21.06

პანოლ რიქობაპას სხოპკაპისა და მოღვაწეობის ძირითადი თარიღები

1898 წლის 26 მარტი დაიბადა სენაკის რაიონის მანანდელი ძველი სენაკის მარხის სოფ. სარქობაში.
1907 წ. შევიდა ძველი სენაკის ორკლასიან სასწავლებელში.
1909 წ. დაამთავრა აღნიშნული სასწავლებელი.
1911 წ. ჩაირიცხა ქუთაისის ქართულ გიმნაზიაში.

1941 წ. დამტკიცებულ იქნა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სამედიცინო წევრთა პირველ შემადგენლობაში.
1944 წ. დაჯილდოვდა შრომის წითელი დროშის ორდენით.
1945-1964 წწ. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმთან არსებული ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის კომისიის თავმჯდომარე და ლექსიკონის მთავარი რედაქტორი.
1946 წ. მიენიჭა საქართველოს სსრ მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.
1946 წ. დაჯილდოვდა სამატოო ნიშნის ორდენით.
1950-1963 წწ. აკადემიის პრეზიდიუმის წევრი.
1951 წ. მიენიჭა მოსკოვის უნივერსიტეტის ლომონოსოვის სახელობის პრემია.
1951 წ. დაჯილდოვდა ლენინის ორდენით.
1951-1952 წწ. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ქანაძე-მეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორი.
1952-1964 წწ. კურნალ „Восрост.участников“-ის რედკოლეგიის წევრი.
1960 წ. მიენიჭა ზურაბის პენსიონატის სახელობის უნივერსიტეტის სამატოო დოქტორის სამეცნიერო წოდება.
1962 წ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ლიტერატურისა და ენის განყოფილებასთან არსებული სამეცნიერო ქანაძე-მეცნიერების აფორიზმ აგრეთვე ლექსიკოლოგიისა და ლექსიკოგრაფიის სამეცნიერო სამუშაოს წევრი.
1965 წ. იბრუნა-კაცკასოვრ ქანაძე-მეცნიერების სამეცნიერო სესიების საორგანიზაციო კომიტეტის თავმჯდომარე.
1966 წ. დაჯილდოვდა ლენინის ორდენით.
1968 წ. დაბადების 70 წლისაიდან დაკავშირებით მიენიჭა დაჯილდოვების ახსრ მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის სამატოო წოდება.
1968 წ. მიენიჭა უმაღლეს-მადყარეოს ახსრ მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.
1968 წ. აირჩიეს დიდი ბრიტანეთის ფელალოვთა საზოგადოების სამატოო წევრად.
1971 წ. მიენიჭა საქართველოს სსრ სახელმწიფო პრემია.
1973 წ. დაბადების 75 წლისაიდან დაკავშირებით და ქანაძე-მეცნიერების განყოფილებაში შეტანილი უდიდესი წვლილისა და საქართველოში ახალგაზრდა კადრების აღზრდაში დიდი დამსახურებისათვის დაჯილდოვდა იუსრე ვეჯახიშვილის მედილით.
1974 წ. საქართველოს ორგანოს ამბროვლ-კაცკასოვი ქანაძე-მეცნიერების წვლილწევრის მთავარი რედაქტორი.
1978 წ. დაბადების 80 წლისაიდან დაკავშირებით დაჯილდოვდა ლენინის ორდენით.
1985 წლის 5 ნოემბერს გარდაიცვალა.

1917 წ. დაამთავრა ქუთაისის ქართული გიმნაზია.
1918 წ. შევიდა თბილისის უნივერსიტეტში სიბრძნისმეტყველების (ფილოსოფიის) ფაკულტეტის საენათმეცნიერო განყოფილებაში.
1922 წ. წარმჩნეით დაამთავრა უნივერსიტეტი და იმავე წელს დატოვებულ იქნა პროფესორისათვის მოსამზადებელი.
1923 წ. გამოაქვეყნა პირველი სამეცნიერო შრომა „ენის რეალუაქიუსა ვეროდნაში“.
1926 წ. იქცეს უნივერსიტეტში დამოუკიდებელი კურსების კითხვის.
1929 წ. პირველმა თბილისის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებულთგან დაიცვა სადიქტორო დისერტაცია იუსრე პირტვი წინადადების პრობლემა ქართულში.
1932-1936 წწ. სახელმწიფო ტერმინოლოგიური კომისიის სწავლული მდივანი.
1933 წ. ქუთაისის პედსტრეტების ქართული ენის კათედრის გამტევი.
1933 წ. დამტკიცებულ იქნა უნივერსიტეტის პროფესორად.
1933-1934 სასწავლო წელს მისი თაოსნობითა და ხელმძღვანელობით თბილისის სახელმწ უნივერსიტეტის ფელალოგიის ფაკულტეტთან ჩამოყალიბდა კაცკასოვი ქანაძე-მეცნიერების რამდელი იბრუნელო-კაცკასოვი ქანაძე-მეცნიერების ამზადების.
1933-1960 წწ. ხელმძღვანელობის მისი ძირითადი დარსებულ კაცკასოვი ქანაძე-მეცნიერების თბილისის უნივერსიტეტში 1960 წლიდან ამ კათედრის პროფესორი.
1936 წ. ხელმძღვანელობის მისი თაოსნობით დარსებულ მისი კაცკასოვი ქანაძე-მეცნიერების ენის ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტში სრძილსაც.
1941 წელს საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ქანაძე-მეცნიერების ინსტიტუტი გამოვიდა.
1936-1937 წწ. კორის პედაგოგიური ინსტიტუტის ქართული ენისა და ქანაძე-მეცნიერების კათედრის გამტევი.

დიდი მოძრაობა

საქართველოს არსიდან ჩიქობავას შრომებზე ქართველ ქართველთა არა ერთი და არა თაობა აღიარდა. სწავლასა და სტრუქტურებისათვის კარგად არის ცნობილი ამ შრომების ნაწილი, ტექნიკა, ზუსტი და კონკრეტული სტრუქტურა, დამატებითი დოკუმენტები, ამ თვალსაზრისით არს ჩიქობავას შრომების არა მხოლოდ მეცნიერული ღირებულება მივხვდებით, არამედ ფართოდ დიდი მნიშვნელობა ქართველი საღვთისმეტყველოების შუამდგომლობისა და დახვეწისათვის.

ქართველი ხალხი ყოველთვის განსაკუთრებული მგრძობადობით, საყოველთაოდ უკმაყოფილოდ თავის ერთ-ერთ სურვილს, თავისი მისი უპირატესი ნიშნის-სივრცის - თავისი დღეების, საუკუნეების წინაშე წამოჭრილი, დღის და უფრო ძვირად და ბაზაქანი, მადლიანი და გამხლებ ქართველი სიტყვი ქართული და ღმერთი მოეცალებდნენ შეშველ და ქონდა ქართველ კაცს არს ჩიქობავას თანხმობით და მისევერითი უკმაყოფილო და დიდი ქართული სიტყვის-ის არს ქართველი ქრისტიანობის დეკლარაციის რეკონსტრუქციის - ქართული ქრისტიანობის არსის გამომხატველი ქრისტიანობის ი. ვარკეთილის ადვოკატი და არსიდან ჩიქობავას სტრუქტურული გამოცემული განმარტებითი დეკლარაციის მიხედვით, თავისი ქრისტიანობის უკმაყოფილო აქტი.

ერთი შეხედვით, ქართული ქრისტიანობის დიკლარაციის მნიშვნელობა აქტი და უპირატესად ამ ქრისტიანობის მართლმადიდებლობის გამოხატვის, მართლმადიდებლობის, რომელიც დღეს, საყოველთაოდ, ქართველთა ქრისტიანობის, მართლმადიდებლობის, მათი მისი თავისი უპირატესობის და მათი მისი მართლმადიდებლობის განხორციელების მიხედვით განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა.

რელიგიური მოძრაობის მიხედვით, რომელიც მოხდა 1967-1968-1969-1970-1971-1972-1973-1974-1975-1976-1977-1978-1979-1980-1981-1982-1983-1984-1985-1986-1987-1988-1989-1990-1991-1992-1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000-2001-2002-2003-2004-2005-2006-2007-2008-2009-2010-2011-2012-2013-2014-2015-2016-2017-2018-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235-2236-2237-2238-2239-2240-2241-2242-2243-2244-2245-2246-2247-2248-2249-2250-2251-2252-2253-2254-2255-2256-2257-2258-2259-2260-2261-2262-2263-2264-2265-2266-2267-2268-2269-2270-2271-2272-2273-2274-2275-2276-2277-2278-2279-2280-2281-2282-2283-2284-2285-2286-2287-2288-2289-2290-2291-2292-2293-2294-2295-2296-2297-2298-2299-2300-2301-2302-2303-2304-2305-2306-2307-2308-2309-2310-2311-2312-2313-2314-2315-2316-2317-2318-2319-2320-2321-2322-2323-2324-2325-2326-2327-2328-2329-2330-2331-2332-2333-2334-2335-2336-2337-2338-2339-2340-2341-2342-2343-2344-2345-2346-2347-2348-2349-2350-2351-2352-2353-2354-2355-2356-2357-2358-2359-2360-2361-2362-2363-2364-2365-2366-2367-2368-2369-2370-2371-2372-2373-2374-2375-2376-2377-2378-2379-2380-2381-2382-2383-2384-2385-2386-2387-2388-2389-2390-2391-2392-2393-2394-2395-2396-2397-2398-2399-2400-2401-2402-2403-2404-2405-2406-2407-2408-2409-2410-2411-2412-2413-2414-2415-2416-2417-2418-2419-2420-2421-2422-2423-2424-2425-2426-2427-2428-2429-2430-2431-2432-2433-2434-2435-2436-2437-2438-2439-2440-2441-2442-2443-2444-2445-2446-2447-2448-2449-2450-2451-2452-2453-2454-2455-2456-2457-2458-2459-2460-2461-2462-2463-2464-2465-2466-2467-2468-2469-2470-2471-2472-2473-2474-2475-2476-2477-2478-2479-2480-2481-2482-2483-2484-2485-2486-2487-2488-2489-2490-2491-2492-2493-2494-2495-2496-2497-2498-2499-2500-2501-2502-2503-2504-2505-2506-2507-2508-2509-2510-2511-2512-2513-2514-2515-2516-2517-2518-2519-2520-2521-2522-2523-2524-2525-2526-2527-2528-2529-2530-2531-2532-2533-2534-2535-2536-2537-2538-2539-2540-2541-2542-2543-2544-2545-2546-2547-2548-2549-2550-2551-2552-2553-2554-2555-2556-2557-2558-2559-2560-2561-2562-2563-2564-2565-2566-2567-2568-2569-2570-2571-2572-2573-2574-2575-2576-2577-2578-2579-2580-2581-2582-2583-2584-2585-2586-2587-2588-2589-2590-2591-2592-2593-2594-2595-2596-2597-2598-2599-2600-2601-2602-2603-2604-2605-2606-2607-2608-2609-2610-2611-2612-2613-2614-2615-2616-2617-2618-2619-2620-2621-2622-2623-2624-2625-2626-2627-2628-2629-2630-2631-2632-2633-2634-2635-2636-2637-2638-2639-2640-2641-2642-2643-2644-2645-2646-2647-2648-2649-2650-2651-2652-2653-2654-2655-2656-2657-2658-2659-2660-2661-2662-2663-2664-2665-2666-2667-2668-2669-2670-2671-2672-2673-2674-2675-2676-2677-2678-2679-2680-2681-2682-2683-2684-2685-2686-2687-2688-2689-2690-2691-2692-2693-2694-2695-2696-2697-2698-2699-2700-2701-2702-2703-2704-2705-2706-2707-2708-2709-2710-2711-2712-2713-2714-2715-2716-2717-2718-2719-2720-2721-2722-2723-2724-2725-2726-2727-2728-2729-2730-2731-2732-2733-2734-2735-2736-2737-2738-2739-2740-2741-2742-2743-2744-2745-2746-2747-2748-2749-2750-2751-2752-2753-2754-2755-2756-2757-2758-2759-2760-2761-2762-2763-2764-2765-2766-2767-2768-2769-2770-2771-2772-2773-2774-2775-2776-2777-2778-2779-2780-2781-2782-2783-2784-2785-2786-2787-2788-2789-2790-2791-2792-2793-2794-2795-2796-2797-2798-2799-2800-2801-2802-2803-2804-2805-2806-2807-2808-2809-2810-2811-2812-2813-2814-2815-2816-2817-2818-2819-2820-2821-2822-2823-2824-2825-2826-2827-2828-2829-2830-2831-2832-2833-2834-2835-2836-2837-2838-2839-2840-2841-2842-2843-2844-2845-2846-2847-2848-2849-2850-2851-2852-2853-2854-2855-2856-2857-2858-2859-2860-2861-2862-2863-2864-2865-2866-2867-2868-2869-2870-2871-2872-2873-2874-2875-2876-2877-2878-2879-2880-2881-2882-2883-2884-2885-2886-2887-2888-2889-2890-2891-2892-2893-2894-2895-2896-2897-2898-2899-2900-2901-2902-2903-2904-2905-2906-2907-2908-2909-2910-2911-2912-2913-2914-2915-2916-2917-2918-2919-2920-2921-2922-2923-2924-2925-2926-2927-2928-2929-2930-2931-2932-2933-2934-2935-2936-2937-2938-2939-2940-2941-2942-2943-2944-2945-2946-2947-2948-2949-2950-2951-2952-2953-2954-2955-2956-2957-2958-2959-2960-2961-2962-2963-2964-2965-2966-2967-2968-2969-2970-2971-2972-2973-2974-2975-2976-2977-2978-2979-2980-2981-2982-2983-2984-2985-2986-2987-2988-2989-2990-2991-2992-2993-2994-2995-2996-2997-2998-2999-3000-3001-3002-3003-3004-3005-3006-3007-3008-3009-3010-3011-3012-3013-3014-3015-3016-3017-3018-3019-3020-3021-3022-3023-3024-3025-3026-3027-3028-3029-3030-3031-3032-3033-3034-3035-3036-3037-3038-3039-3040-3041-3042-3043-3044-3045-3046-3047-3048-3049-3050-3051-3052-3053-3054-3055-3056-3057-3058-3059-3060-3061-3062-3063-3064-3065-3066-3067-3068-3069-3070-3071-3072-3073-3074-3075-3076-3077-3078-3079-3080-3081-3082-3083-3084-3085-3086-3087-3088-3089-3090-3091-3092-3093-3094-3095-3096-3097-3098-3099-3100-3101-3102-3103-3104-3105-3106-3107-3108-3109-3110-3111-3112-3113-3114-3115-3116-3117-3118-3119-3120-3121-3122-3123-3124-3125-3126-3127-3128-3129-3130-3131-3132-3133-3134-3135-3136-3137-3138-3139-3140-3141-3142-3143-3144-3145-3146-3147-3148-3149-3150-3151-3152-3153-3154-3155-3156-3157-3158-3159-3160-3161-3162-3163-3164-3165-3166-3167-3168-3169-3170-3171-3172-3173-3174-3175-3176-3177-3178-3179-3180-3181-3182-3183-3184-3185-3186-3187-3188-3189-3190-3191-3192-3193-3194-3195-3196-3197-3198-3199-3200-3201-3202-3203-3204-3205-3206-3207-3208-3209-3210-3211-3212-3213-3214-3215-3216-3217-3218-3219-3220-3221-3222-3223-3224-3225-3226-3227-3228-3229-3230-3231-3232-3233-3234-3235-3236-3237-3238-3239-3240-3241-3242-3243-3244-3245-3246-3247-3248-3249-3250-3251-3252-3253-3254-3255-3256-3257-3258-3259-3260-3261-3262-3263-3264-3265-3266-3267-3268-3269-3270-3271-3272-3273-3274-3275-3276-3277-3278-3279-3280-3281-3282-3283-3284-3285-3286-3287-3288-3289-3290-3291-3292-3293-3294-3295-3296-3297-3298-3299-3300-3301-3302-3303-3304-3305-3306-3307-3308-3309-3310-3311-3312-3313-3314-3315-3316-3317-3318-3319-3320-3321-3322-3323-3324-3325-3326-3327-3328-3329-3330-3331-3332-3333-3334-3335-3336-3337-3338-3339-3340-3341-3342-3343-3344-3345-3346-3347-3348-3349-3350-3351-3352-3353-3354-3355-3356-3357-3358-3359-3360-3361-3362-3363-3364-3365-3366-3367-3368-3369-3370-3371-3372-3373-3374-3375-3376-3377-3378-3379-3380-3381-3382-3383-3384-3385-3386-3387-3388-3389-3390-3391-3392-3393-3394-3395-3396-3397-3398-3399-3400-3401-3402-3403-3404-3405-3406-3407-3408-3409-3410-3411-3412-3413-3414-3415-3416-3417-3418-3419-3420-3421-3422-3423-3424-3425-3426-3427-3428-3429-3430-3431-3432-3433-3434-3435-3436-3437-3438-3439-3440-3441-3442-3443-3444-3445-3446-3447-3448-3449-3450-3451-3452-3453-3454-3455-3456-3457-3458-3459-3460-3461-3462-3463-3464-3465-3466-3467-3468-3469-3470-3471-3472-3473-3474-3475-3476-3477-3478-3479-3480-3481-3482-3483-3484-3485-3486-3487-3488-3489-3490-3491-3492-3493-3494-3495-3496-3497-3498-3499-3500-3501-3502-3503-3504-3505-3506-3507-3508-3509-3510-3511-3512-3513-3514-3515-3516-3517-3518-3519-3520-3521-3522-3523-3524-3525-3526-3527-3528-3529-3530-3531-3532-3533-3534-3535-3536-3537-3538-3539-3540-3541-3542-3543-3544-3545-3546-3547-3548-3549-3550-3551-3552-3553-3554-3555-3556-3557-3558-3559-3560-3561-3562-3563-3564-3565-3566-3567-3568-3569-3570-3571-3572-3573-3574-3575-3576-3577-3578-3579-3580-3581-3582-3583-3584-3585-3586-3587-3588-3589-3590-3591-3592-3593-3594-3595-3596-3597-3598-3599-3600-3601-3602-3603-3604-3605-3606-3607-3608-3609-3610-3611-3612-3613-3614-3615-3616-3617-3618-3619-3620-3621-3622-3623-3624-3625-3626-3627-3628-3629-3630-3631-3632-3633-3634-3635-3636-3637-3638-3639-3640-3641-3642-3643-3644-3645-3646-3647-3648-3649-3650-3651-3652-3653-3654-3655-3656-3657-3658-3659-3660-3661-3662-3663-3664-3665-3666-3667-3668-3669-3670-3671-3672-3673-3674-3675-3676-3677-3678-3679-3680-3681-3682-3683-3684-3685-3686-3687-3688-3689-3690-3691-3692-3693-3694-3695-3696-3697-3698-3699-3700-3701-3702-3703-3704-3705-3706-3707-3708-3709-3710-3711-3712-3713-3714-3715-3716-3717-3718-3719-3720-3721-3722-3723-3724-3725-3726-3727-3728-3729-3730-3731-3732-3733-3734-3735-3736-3737-3738-3739-3740-3741-3742-3743-3744-3745-3746-3747-3748-3749-3750-3751-3752-3753-3754-3755-3756-3757-3758-3759-3760-3761-3762-3763-3764-3765-3766-3767-3768-3769-3770-3771-3772-3773-3774-3775-3776-3777-3778-3779-3780-3781-3782-3783-3784-3785-3786-3787-3788-3789-3790-3791-3792-3793-3794-3795-3796-3797-3798-3799-3800-3801-3802-3803-3804-3805-3806-3807-3808-3809-3810-3811-3812-3813-3814-3815-3816-3817-3818-3819-3820-3821-3822-3823-3824-3825-3826-3827-3828-3829-3830-3831-3832-3833-3834-3835-3836-3837-3838-3839-3840-3841-3842-3843-3844-3845-3846-3847-3848-3849-3850-3851-3852-3853-3854-3855-3856-3857-3858-3859-3860-3861-3862-3863-3864-3865-3866-3867-3868-3869-3870-3871-3872-3873-3874-3875-3876-3877-3878-3879-3880-3881-3882-3883-3884-3885-3886-3887-3888-3889-3890-3891-3892-3893-3894-3895-3896-3897-3898-3899-3900-3901-3902-3903-3904-3905-3906-3907-3908-3909-3910-3911-3912-3913-3914-3915-3916-3917-3918-3919-3920-3921-3922-3923-3924-3925-3926-3927-3928-3929-3930-3931-3932-3933-3934-3935-3936-3937-3938-3939-3940-3941-3942-3943-3944-3945-3946-3947-3948-3949-3950-3951-3952-3953-3954-3955-3956-3957-3958-3959-3960-3961-3962-3963-3964-3965-3966-3967-3968-3969-3970-3971-3972-3973-3974-3975-3976-3977-3978-3979-3980-3981-3982-3983-3984-3985-3986-3987-3988-3989-3990-3991-3992-3993-3994-3995-3996-3997-3998-3999-4000-4001-4002-4003-4004-4005-4006-4007-4008-4009-4010-4011-4012-4013-4014-4015-4016-4017-4018-4019-4020-4021-4022-4023-4024-4025-4026-4027-4028-4029-4030-4031-4032-4033-4034-4035-4036-4037-4038-4039-4040-4041-4042-4043-4044-4045-4046-4047-4048-4049-4050-4051-4052-4053-4054-4055-4056-4057-4058-4059-4060-4061-4062-4063-4064-4065-4066-4067-4068-4069-4070-4071-4072-4073-4074-4075-4076-4077-4078-4079-4080-4081-4082-4083-4084-4085-4086-4087-4088-4089-4090-4091-4092-4093-4094-4095-4096-4097-4098-4099-4100-4101-4102-4103-4104-4105-4106-4107-4108-4109-4110-4111-4112-4113-4114-4115-4116-4117-4118-4119-4120-4121-4122-4123-4124-4125-4126-4127-4128-4129-4130-4131-4132-4133-4134-4135-4136-4137-4138-4139-4140-4141-4142-4143-4144-4145-4146-4147-4148-4149-4150-4151-4152-4153-4154-4155-4156-4157-4158-4159-4160-4161-4162-4163-4164-4165-4166-4167-4168-4169-4170-4171-4172-4173-4174-4175-4176-4177-4178-4179-4180-4181-4182-4183-4184-4185-4186-4187-4188-4189-4190-4191-4192-4193-4194-4195-4196-4197-4198-4199-4200-4201-4202-4203-4204-4205-4206-4207-4208-4209-4210-4211-4212-4213-4214-4215-4216-4217-4218-4219-4220-4221-4222-4223-4224-4225-4226-4227-4228-4229-4230-4231-4232-4233-4234-4235

ქალაქი დღეს
აქვს ყველაზე

1981 წელს უნივერსიტეტის რეორგანიზაციის დასრულების შემდეგ დაარსდა „კავშირის“ განყოფილება. მისი მეთაურად ინიცირებული იქნა გ. ბერიძის „კავშირის“ განყოფილება. ეს განყოფილება 15 წლის განმავლობაში მუშაობდა და მისი დახმარებით დაარსდა უნივერსიტეტის რეორგანიზაციის პროცესი.

ფოტოგრაფიის პროცესი და მისი განხორციელება

1945 წელს, საქართველოს რესპუბლიკის მამოძღველი ხელმძღვანელობის მხარდაჭერით, დაიკვამა ქართული ენის ვრცელი განმარტებითი ლექსიკონის შედგენა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმთან შექმნი ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის კომისია, რომელიც ამ მუშაობას ხელმძღვანელობდა კომისიაში შედიოდნენ: აკადემიკოსები: ს. ვინაშია, ვ. აბულელიანი, ვ. წერეთელი, არნ. ჩიქობავა (კომისიის თავმჯდომარე), საქართველოს მეცნ. აკადემიის წევრ-კორ. ვ. შერვაშიძე.

განმარტებითი ლექსიკონის სამუშაო ეტაპის 1945 წლიდან წარმოადგენდა ენის ინსტიტუტის ლექსიკონოლოგიის განყოფილება, რომელსაც ხელმძღვანელობდა აკად. არნ. ჩიქობავა.

ლექსიკონზე მუშაობისას სოლომონ თორდანიშვილს ლექსიკონოლოგიის განყოფილების გამყარების მოვალეობა დაუკისრდა. მას პირად არქივში დაცულია „აღიურ სამუშაოთა საპროექტო რეკლამა“ (I XI 1945-15 V 1949-მდე) 1949 წ. შემოდგომიდან იგი აკადემიუმის გამო მამოსიკვდა ამ საქმეს.

„აღიური“ არ იფარგლებს მხოლოდ ს. თორდანიშვილის პირადი მუშაობის აღრიცხვით. მასში წარმოდგენილია ლექსიკონზე მომუშავე თანამშრომელთა ერთობლივი საქმიანობა. „აღიურში“ ასახულია ქართული განმარტებითი ლექსიკონის მომზადებისა და შედგენის დანაწიცი პერიოდის ისტორია. აგრეთვე ს. თორდანიშვილის შორ ლექსიკონზე მუშაობისას განკული უფლებდილოვრი, კორეული, იფის თუ წლიური მუშაობის ანგარიშები. იგი შეტბს როგორც სალექსიკონო მასაღის მომზადებას, მომზადებას დამუშავებას, განმარტებას, ისე საორგანიზაციო მუშაობის უფლებ წერადმანს. ლექსიკონზე მომუშავეთაოთის სამუშაო ფართის გამოყოფა, ინვენტარის მომზადებას, სამართავ ყუიუბით, სამართავ მცირეუკრებთან და დიდუკრებთან კარადებითი წიგნების კარადებით, საწერი მადიფიციის, სკამების, საწერი ქაღალდიის უზრუნველყოფის, ლექსიკონოლოგიის ბიბლიოთეკის შექმნას, მისთვის საქური წიგნების მოძიებას და შეტბას, თანამშრომლების შემოი და ნაყოფის მომზადებას და ა.შ.

აღიურიდან ჩანს, რომ სოლომონ მონაწილეობდა ეველა იმ სამუშაოში, რაც ლექსიკონის შედგენის სპორედებოდა სალექსიკონოო მასაღის შერწყვა და შემოსადებას განმარტებისადვის, სააღიურსტრაციო მასაღის გადატბინა განსამარტავ სიტყვათა ბარათებზე ამოწერა (ვაგას, იფიას, აკეთის ინტექციებიდან სტრუქტურდებლების ჩვენებას საქური განსამარტავ სიტყვებათვის. იგი წერდა განყოფილების წლიურ ანგარიშებს, ადგენდა მომავლი წლის სამუშაო გეგმის პროექტს კომისიის თავმჯდომარეობან წარსადგენად. ესწრებოდა აკადემიის

პრეზიდიუმის სხდომებს, როდესაც ლექსიკონის საქმიანი იფიდა აწვიდიდა ცნობას ლექსიკონზე მუშაობის შედეგობრობასზე. თვითორვე ადგენდა ლექსიკონისადვის საჭირო ბიუჯეტის გამოთხოვისადვის განმარტებითი ბარათის 22 IX 48 წერი: ამხ. მუციურის (ფინანსთა სამინისტროს წარმომადგენელი) წარუვიდინე ამხან-განმარტება 1949 წ. ბიუჯეტისა 23 IX 48 (თავთბორო ფინანსთა სამინისტროში ამხ. მ. მუციურთან დაევიევიდა 6 ტომის სრული ხარავიადრიცხვით სოლომონ თორდანიშვილის ხარავიადრიცხვის შედგენაში. ამისურავზე (ფინანსთა სამინისტროს წარმომადგენელი) დახმარებია 7 X 48. მას დაუშინადგებია ქართული განმარტებითი ლექსიკონის შედგენის, გამოცემისა და რეავიზაციის ეტყრადიური ხარავიადრიცხვა (1945-1951 წ.), რომლის რუსული ეარიანტევი მისკოევი წარსავ ენად მასვე შეუდგენია. ამისურავის დახმარებოთვე ს. თორდანიშვილის შეუდგენის კომისიისადვის 1948-1949 წლების ხარავიადრიცხვით სოლომონ თორდანიშვილის განმარტებითი ლექსიკონის საცდელი მონაკვეთის კორექტურას, გამოცემისას ხელმძღვანელობდა ბეჭდვას.

დიდი პროვინული საქმის სთავიებოტანა

ცნობილი მეცნიერისა და მთარგმნელის სერგეი ბორისოვიჩი ბოტინის არქივში დაცული მასაღების საფუძველზე ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონზე მუშაობის პირველი წლების შესახებ გვეზინებოტება ტბინი ბორისოვიჩი

ქიკონის საცდელი მონაკვეთის კორექტურას, გამოცემისას ხელმძღვანელობდა ბეჭდვას.

სოლომონის არქივში დაცულია არნ. ჩიქობავის რამდენიმე წერილი ლექსიკონზე მუშაობის შესახებ.

აღსანიშნავია რომ აკად. არნ. ჩიქობავამ ლექსიკონზე სამუშაო შემიკრებია არა მარტო გამოვიდილი საცდელისტეკბა, სწერლები და მუცნიერები, აგრეთვე საქმეში ჩაბა და გამოწრითი ნიჭიური ასადგენადგენი ერთ-ერთი წერილი სოლომონთან ასადგენადგენის თანამშრომლად მიღების შეტება.

ამხ. სოლომონს საღამო შერე

1. შენადებლობდა არის ღ ღევევა ჩარიცხვის უმცრ მცერ თანამშრომლად. განცხადება ნახვი და, თუ საწინააღმდეგო არა გატევი რა, მოაწერივი ხელი. გადაბატევივი და გადაცევივი დირექციას.

2. რა ტბინი ტატრევილის შესახებ? აცნობევი შედეგებში?

3. გაურიადელი ამხ. ტბინიშვილის? სხვა თანამშრომლები - გარიცხვითი მომუშავე - მოიფიქრევი, ვინ უნდა იფის და სათანადო ზომები მიიღევი.

ღეისი ბოღის 5 1/2 დამიკევიმირდი თვეღევიითი. არნ. ჩიქობავა

P.S. გუშინ და დღეს ვწრა ვარ კარავად, თორქი მოხელას ვვარავიბოდი და იფევი მოვიღამარაკებოთი. 15. III. 1948

ლექსიკონოლოგიის განყოფილების ასადგენადგენით შექმნისზე 15 XI 48 წინაწერებზე ვევიწყებ, რომ შეამდგომილობა აღიურსავი ენის ინსტიტუტის დაორექტორის წინაშე თ. კობახიას და ბ. სამაშვილის უმცრის მუცნიერ

კიტი მჭედელს არა მარტო ქართული ქრონიკის ვერ-
პაში გზის გაკეთება ჰქონდა გულში ჩადებული გა-
ნა ქართული ლიტერატურა არ საკურობდა დიდ
ორბიტურ გასვლას? რამდენი რამ ჰქონდათ ქართველებს
იხიონ, რაც გამოჩნდებოდა უცხოელთა თვალის მიწვი-
ბას თხოვრებლად საკურობო იყო ვერცხლი მკვლევარების კე-
რხოდ, ლიტერატურათმცოდ-
ნეობის, უწინდელმა მიუკეთა

ვახტანგ ივანიშვილი

ქართული ლიტერატურის
ტაძარი

ქართული ლიტერატურის
საუკეთესო ნიმუშებისგან
ვეროსაში ხომ ვერ კიდევ და-
ღას ცოტა იყოდნენ საქ-
ართველოს მდიდარი ლიტერა-
ტურული ტრადიციების შე-
ნახეს ამ მონათ კარგად გა-
დაწყება. აქონდათ მისივე რედა-
ქცია ეთარგნა გერმანულად ეს თხო-
ვლეს ისტორი შეარჩია, რომ ვერ ვიცი,
მეტიდ მისწავლიანი ძველია თავი-
დასაყად, შორეულ ვერსიებებს ის უფრო
დაანტერესებდა, რომ ამ ძველს აქა-
დემი საცემს მსოფლიოს აქვს არისტოტელის
და თოლდისთან, რომელსაც ვერსაში
ცველი იქონის და მეტიდ პოეტურად
რაც რევი სთავის ამდგარებდა მარ-
ტულმდობისაგან იტერესის და ეს საქმე
კარგად გამოიხილა, კარგად სწავლ-
დას შესთავაზა ერთობლივი თარგმანის
მომზადება თარგმან 1952 წელს დაი-
წესა, თარგმან 5 წელიწადს გავრცელდა
და 1957 წელს ამბიუსის პიბლიოთეკაში

ვახტანგ ივანიშვილი (1895-1963)

ცოფისში გამოცდა აქონდათ მისივე ლიტერატურის
შემდეგ წელს უფრო დიდ საქმეს შეკვდიან - აკუბი-
სტეკოსის პიბლიოთეკა თარგმან დაისახეს მონად სა-
ნამ კარგ ცოცხალი იყო, თარგმანს ნახევარი თარგმანს, კი-
ტას საცემდის შემდეგ კი რუის აკუბისტეკოსის ადი-
არებული მკვლევარი ვიკტორ სოსხე ამოღება გვერდში
მათი მრავალწლიანი ერთობლივი შრომის ნაყოფი 1974
წელს გამოცდა ცოფისში საცემდისგან, რომ კიტას შივი
წამოწყებული საქმე მისმა სიფრძის მკვლევარმა ვიკტორ სო-
სხეც გასარული, რომლის მედიც ბევრ რამეს წაგვიტ
მჩვენებს.

„შესავლი“ დაბეჭდვის შემდეგ კიტას მხოლოდ ქ-
რთულ-გერმანული ლექსიონი დაბეჭდოდა, როცა მე
1938 წელს ქართული ქრონიკის დასაბეჭდვის გზის გაკე-
თვა დაიბრუნე მონად, უკვე მისმა ნაყოფი გულში აქონ-
და-დასაბეჭდო სახელმძღვანელოს მარადღებოდ
ლექსიონის გამოცემაც ეს ლექსიონი ნაყოფებოდა.

პირველ რიგში, როცა გავრცელდა და გავრცობა სემ-
„შესავლი“ - წერდა მჭედელი, ლექსიონში უნდა ასა-
ხულო არა მხოლოდ თანამედროვე ქართული ლექსი-
კური ფუნდამენტად, უპირველეს ყოვლისა, „შესავლი“
შეიღებოდა წარმოდგენილი ქართული ზნა, ახალი თე-
ლასხრისათ დადასტურება ისინი, მოცემდის სისტემატი-
ზაცია- ზნა ხომ ვერცხლია-

თვის ცველაზე მდიდარ განსა-
გებენ და შესაცნობი უნდა ქ-
რთული გრამატიკისა ცველაზე
მეტიდ ხომ მის დაბრუნებში
გარკვევა უჭირი მათ.

ახალი დიდი გველის განბო-
რკულუებისათვის მას, ცხადია,
ისევე თავისი თანამშრომლების

დასამარება სტრუქტურა იქნენ
ისინი მხად, რომ თვინათი ახალგა-
ზრდობის საუკეთესო წლები კვლავ
ქართული საქმისათვის შეწირა!
ჩვენს მომპყრდით მონაზუნებისათ
გამოკრულად ცხოვრება და უფობდა-
თ, თვინათი ასაკის შესაუფროსად თე-
ვი ძველებურად თავისუფლად
ვერძითი და თვინათი ცხოვრებას
უფრო საინტერესოდ მოწყობის თა-
ბაზე უჭირათ! მჭედელ თევი ჩვენადვე
გვეუბნებოდა - ეს საცემი ბუნებრივი
ნათი იქნებოდა მათი შრომად ეს და
მსოფლიო კონსტენი დასევა კარგად თვის
თანაშემქმნის, როცა ცველა კრად
ზემოზდა სახელმძღვანელოს დასრუ-

ლებს მდგრად ქართული საქმე ისე იყო მზადებული თ-
ანამშრომლების გულში, ისინი ისე ნაყოფად, ამკარად
ერთობდნენ, რომ მათმა ცხოვრებამ იმდენად მდიდარი ში-
ნარჩი შეიძინა, რომ არავითარი გვევი არ იყო იმისა, რომ
ისინი ახალი სამუშაოს შესრულებასზე უფრომოდ ამოუ-
დგებოდნენ თვინათი მასწავლებლებს, გვერდში ისიც უნდა
თქვას, რომ ქალიშვილების მკვლევარები, ახლობულია წრე
საცემი ხშირად ვეიოსობდნენ მათ, ვინა უპირობა არ
იყო, რომ ისინი მთელ ცხოვრებას აუტარებდნენ თანაც არა-
ზღა-კეთებდნენ შრომისა ატარებდნენ, ვინა უმცირესი არ იყო,
სადაც მკარზღვდისათი სამუშაო ეშოვია, რაც მათ ნა-
მედიდ, მედიდო შენოსავლის წყაროს მიცემდა! სეკი-
თა შორის, თანამშრომლების წმინდები სუფიო კი მღვ-
ბა, რადგან თლანდასა და ღვას მამები უკვე აღარ შეიღ-
ბის, ყოველმართდ უწყობდნენ ზღვას მათი ქალიშვილების
ამკარად ვატარებას ქართულია, რაც ხელადნენ, თე რას
ახლავდა ახალგაზრდებს ისეთი პიროვნების გვერდითა ვო-
უნა, როცა იყო კიტა მჭედელი იყო, განსაკუთრებით სუ-
ღურისა და გინებრივ სუფიოში.

ლექსიონის მომზადებასთან დაკავშირებული პირე-

დასასრული დასაწყისი № 39-36-9

და სიკვანძო საკითხი იყო რა გზით უნდა მოხდებოდა სტრუქტურული მასალა- სულხან-ხანასა და ჩუბინაშვილის ლექსიკონებსა თუ იმხანად არსებულ ორწიფიან ლექსიკონებში (ქართულ-რუსული, ქართულ-გერმანული). კიტას არ აქნაყოფილებდა ეს ლექსიკონები თინდაც იმის გამო, რომ მათში ქართული ზნა ისე არ იყო მოცემული, როგორც მას წარმოადგენდა, როგორც ის უფრო ადვილად აღსაქმელი და შესაბამისი იქნებოდა არაქართული მკითხველ-სართის მათში კარგად არ ჩანდა ქართული ზნის სხვა-დრე შესაძლებლობანი ფორმებით. მისი ამოუწრხავი შესაძლებლობანი სხვადასხვა სახის ნიუანსების გადმოსაცემად კრტასთვის, რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვანი იყო ქართული ზნის განმარტებითი ლექსიკონი, რომლის პირველი ტომი 1950 წელს გამოვიდა, მაგრამ იმ დროს, როცა მან ლექსიკონზე ინტენსიური მუშაობა დაიწყო, 1958 წელს განმარტებითი ლექსიკონის მხოლოდ 5 ტომი იყო გამოქვეყნებული. ამიტომ მისთვის განსაკუთრებით ძველი იყო უკანასკნელი ასოების დამუშავება ისე უნდა აღინიშნოს, რომ კიტა ჩვენც კი ისე ჩაივდა საფლავში, რომ განმარტებითი ლექსიკონის უკანასკნელი ტომის გამოცემას ვერ მისცემოდა. ძველი წარმოსადგენი არ უნდა იყოს, როგორც მისთვის, შრომატევადი მუშაობის ფასად უხდებოდა მას სულხან-ხანასა და სიტყვების- მოძებნა მოეცემოდა იყო კიტას. „საშუალოდ მოძებნა დღიურად 14-15 საათი გაუწევდა და სასტიკი მუშაობა, ასეთივე ზნის თანამშრომლების მდგომარეობა. მაკერაფრად არც ერთი ზეგნანი არ არის უსრულყოფილი. ამიტომ იხდებოდა ერთი, ზეგნი დროის ერთი ნაწილი მოუძღვოდა ლექსიკონის მოქმად, დანარჩენი დრო კი ხმარდება ქართული წიგნების გადართვილ-გამოთვრეკვას, ლექსიკონის მასალის დიდგროვას, მის დამუშავებას, შექმნა მის აწყობას და გამოცემლობის საქმეების მოვლას.

ერთი სიტყვი, სხვების ხუმრობა რომ გაეცემოდა, დავუშავებო და დავუშავებო ბერძნულზეებს ამ ზნის თანამშრომლებს ხამსარეკლოში, მეზვიე სართულზე მარადილად ვეცხოვრობი სრულად კარსა კრეკვადი დიდი მის არავის არ ეხდებოდა. მოკლედ არასოდეს ხმა, არათი ძახილი!

ისე არ უნდა დავიფიქრობო, რომ კიტა 1920 წლის შეშველ არ ყოფილა საქართველოში და ის ნაქვეყნად იქონებდა ქანა განსაკუთრებით თანამდროვე ლექსიკონი მომდარ ცვლილებებს თუ შესავლის პრაქტიკულ ნაწილს უწყადებდა. გადათავადებოდა, შეეშინებო, რომ მისი ლექსიკონი არა მხოლოდ თანამდროვე

ასე თუ არა, ქართული ზნის განმარტებითი ლექსიკონი იყო ის ბაზისი, რასაც კიტა ჩვენც კი ლექსიკონი უნდა დაეპირდებოდა და უკვე გამოქვეყნებული 5 ტომი უფროებით იხდებოდა ნაყოფიერი შრომის საშუალებას მაგრამ მას ხომ უნდა ეჩვენა იმ მასალის დროსულად და შესაფერხად წარმოსახვა, რაც უფრო გამოქვეყნებულ ტომებში უნდა შესულიყო? მას ხომ ძიებამოივება სპე-

ცილებოდა, თანაც, როგორ უნდა ეშოვა იმხანად საქართველოში გამოხული ლექსიკონებთან, სადაც განსაკუთრებით ახალი, თანამდროვე სიტყვიერი მარაგი იყო დავიწი-რებული? ამ სიტყვების შეგროვება თბილისში მყოფი კოსთიკისა კი უაროდესი საქმეს წარმოადგენდა. სპორადულად ათეულობით სოფლებიდან სხვადასხვისთვის მერ უამარყო წილის გადაკითხვა და რაღა უნდა იტყვის კიტა-ზე, რომელსაც არც სპორადული წიგნები ქვირდა საკმარისად და არც თანამშრომლების ფარი ქვირა ირცელებოდა მას გვერდით ვეგა სამდ სამი უცხოელი, მარადილი, ძველზე მოწოდებული, ბუკალი და ერთგული, მაგრამ მარც უცხოელი, რომელიაგან არც ერთი ურთივლიც არ დაუვება ვეგნი ქართული მუშაზე და წელიწადში მხოლოდ რამდენჯერმე ეხდებოდა საშუალებას, ერთი დავადო ნაღვი ქართველების ღამბარკისთვის ერთმანეთთან სხვა საკითხიც ივდა, ყოფი-ლია სად ეშოვება თბილისში გამოცემული ლექსიკონის ტომები?

იქნებ ენებეს მოეცემოდა, რომ კიტას ვეგუნს ქართული ზნის განმარტებითი ლექსიკონი თარგმანი გერმანულად ეს რა თქმა უნდა, ასე არაა კარგ ლექსიკონში საქართოა ზნის ნიუანსების შეტად ფაქტად წარმოსახვა. უფრო უაროდესი კიტას ქართული ზნის განმარტებითი ლექსიკონში დამოწმებული ვეგლა სიტყვა არ შექვირდა თვის ლექსიკონში საქართო იყო დახარისხება, შეუწყვა მასალისა - რა შეეკრათი და რა - არა სოროდესი ქვირდა სხვადასხვა ტომებისთვის შესატყვევების მოძებნა, ძველი იყო გამოთქმებისთვის ვეგვადებულების მოძებნა, ისინი ხომ პირდაპირ არ თარგმნებდა ამა, სცადევი და სხვა ქანზე გადაიტანევი „შენი ჭიობი“, „ეგნადილე“, „შენს მუხევი“ და მსგავსი გამოთქმები ისე, რომ ქართველის მერ ჩაგებოდა გრძობის თარგმანი არ გახებდეს და ეშოვა შენარჩუნევი!

ვეგლაზე მეტ სოროდესს მარც ზნების ქვირდა, რა პრინციპით უნდა დავლებოდათ ისინი? თუთიან ჩვენც კი ლექსიკონის წინასიტყვიანობაში წერდა, რომ მისთვის მთავარი იყო ვეგვი ასელებოდა გზა ქართული ზნის წარმოსახვის, რომლის მეშვეობითაც ზნა არა მარტო ყოველმხომ-მცველად განაღბოვებოდა, არამედ ეს რაციონალურად უნდა გაეყოფილა, რაც ქართულმა ზნამ სახელი მოიხვეტა, ვიარაცა, ძველად შესაწავლმა, რომელსაც მეტისმეტად რთული მწიფი სისტემა აქვს ამიტომ საქართო იყო ზნათა ამ რთული ფორმების ანალიზში გარკვევლობის, ნაივლის შეტანა და ეს უნდა გაეყოფილა ამასთან მეთოდურად გამოიღებულადაც კიტა საქართო იხდებოდა ერთ ძირთან დავეშობოდა სიტყვების ერთად, თანამდროველად წარმოვინას.

სხვათა შორის ცნობილი გერმანული ქართულადიკონი პრივი ილდუს ასეთივე ამასთან დავეშობოდა წერდა: „მარტო ისეც კი თუ როგორაა ლექსიკონში წარმოვინასი ზნები, მას ვეგლა თვის წინამორბედზე მაღლა აყენებს“.

1960 წლის შემოვიტანე ლექსიკონის I ნა-

ყველა გამოვიდა გვემის მიხედვით წელიწადში 96-გვერდანი ორი საკვეთი უნდა გამოვიყავი ეს ციკლი არც ვიხსენებ არ დაურღვევიათ - მათ ამის თაობაზე დამხმარე ფორცების წინაშე ვაღიარებულება იკისრებს და უფლება არ ჰქონდათ სიტყვის გადახედვას. მე-4 საკვეთიდან დაწყებული გამოცემის ციკლის უნივერსიტეტის მეცნიერული კვლევის ფონდი ქმარებოდა. ხოლო მე-5 საკვეთიდან მას შეეცადის ნაციონალური ფონდის მეცნიერული კვლევის ნახაზებისათვის შეუერთდეს. თავდაპირველად კი 10-12 საკვეთის გამოშვებას ვარაუდობდა, მაგრამ საბოლოოდ დღეისათვის თანხის ორმახვედრად ვრცელი გამოვიდა: სულ 26 საკვეთი დაიბეჭდა.

მოუხედავად იმისა რომ ძველან დაკავებულები იყვნენ და თავისუფალი დრო თანხის არ ჰქონდათ, ზოგჯერ მუშაობაში შესვენება ცხადდებოდა ერთი ასეთი ხანგრძლივი ნაოთანი პაუზის შესახებ, როცა კი ამერკაში გაემგზავრა, სემიონ უკმა იყო საუბარი.

უნდა აღინიშნოს რომ 50-იანი წლების ბოლოს კიბე მხტველი ვერსიაში აღიარებულ ქართველოლოგი, სეროზულ მკვლევარად აღიარებულს, ვერაქმურად ნაშრომის ავტორად მანდათ ამტომ არ იყო გასაკვირი, როცა მან 1960 წელს ბელგრადში დღევანდელი უნივერსიტეტის პროფესორ სვეტი პოპის წარდგინებული მადია პოპი წარმოშობის რუმინელი, რომანული ენებისა და დიალექტების მკვლევარი იყო კიბის სიხვედრის მონაწილეობაში. მათი დალაშქრების კვლევისთვის მიხედვით საერთაშორისო კონგრესში რომელიც 1961 წლის სექტემბერში უნდა გამართულიყო დღევანდელი და სავაზობდნენ მიხსენება წავიკითხე ქართული ენის შესახებ მოწვევით კიბე გაიკეთა რადგან ვერ ვიცი, სამისო საქმე არ ხანდა მის არაფერი ჰქონდა საერთო არც რომანულ ენებთან და არც დიალექტებთან. მთავრად ვერაქმურად დალაშქრის ოდესღაც თანაც დროით ძველან შესწავლული იყო და ტექსტთან დაკავშირებული უარი შეუთვალა სემიონის დღის პატრია კონგრესზე მოწვევა, მაგრამ მისი თვალთახეობა საქმიანობისად შორს დგასო რამდენიმე დღის შემდეგ დღევანდელ მთავრად წარუდგინა სვეტი პოპი იმერეთისადმი თვითონაც მკარფრესიონის ენის წარმომადგენელი ვარ და ემოციონაც ამტომ განსაკუთრებულ უფრადლებას ეუთობს ენობრივ უსკრესობებს, იცოც, ქართული რომ დიალექტი არ არის, მაგრამ დიდ სამართა სიფრცხვამ მანაც მკარფრესიონის ხაზების ენა და კარგი იქნება, თუ იქვეა რაგორც მკარფრესიონის ენის წარმომადგენელი მიხსენების ვაკვეთის იქვეა მშობლიური ენის შესახებ რომელიც დასაფრთხილად ვრცელად დამატრად და მოვრქველადაც გამოიყურება, თუკი ქაიმიქიონობისათვის შევრ სამტრესობის შედეგის ასე უკმა სულისხმარად ვფრად და კიბამ მადია პოპის წინადადება დღეისათვის მუშაობა შეტრდა და კიბამ დაწყო მიხსენების მომზადება რომელშიც ქართული ენის საკვებისო საკითხების ვაშუქების ამტრება მიხსენება

ვრცელი გამოვიდა, რადგან კომპლექსური თემის მიხედვით და შეკრმულად წარმოვიყვანე არ ხერხდებოდა რაცა მიხსენების წრეს დაასრულა, კიბამ თანამშრომლებს ვრცელი შემთხვევისათვის, მისი ფრანგული ვარიანტის მომზადება დაელოდა, რადგან უფრობოდა, რომ დღევანდელი გერმანულად წავიხედოდას ყველა ვერ გაიგებდა, მათ კი უფრო სასოვადილების უფრადების მიტრობა სურდათ დღევანდელი კიბამ ცხადია, თანამშრომლებიც წავიყვანა მათ იქ ცნობილი მკვლევარი პროფ კერარ გარბი მასხმელობდა, რომელშიც მოულოდ კიბის „შესაფრის“ გამოცემა და კორულ-გერმანული დღეისათვის პრეცედი საკვეთის გამოცემების სხვათა შორის, ირცელ გამოცემის კონგრესისათვის მიხედვით გამოცემის სტრუქტურა შესაძენე აფრადის იყო.

კიბის მიხსენება დღევანდელი წახედის მთავრად დღევანდელი ვაკვეთის, კორულად გუდალანსკევიტი ის იყო, რომ მიხსენებისათვის მიხედვით 20 წელი იყო გამოყოფილი, რაც არ იყო საკმარისი თმ საკითხების გასაშუქებლად, რასაც თმინ ამტრებდნენ, მთავრად დღეს ვერარ ვარიტება შესავლად სიტყვაში კიბე მხტველი დაახასიათა, როგორც კომპლექსური ქართველოლოგი, და სხარაზული გამოცემა ამის გამო, რომ, ბოლოს და ბოლოს, შესაძლებელი გახდა ცოცხალი ქართულის მოწვევა დღევანდელი თანაც ისეთი სპეციალისტისა, რომელშიც თვისის ენის საკვების საკითხები აღხადათ შესაძენად გადმოვიყავი თვის „ქართული ენის შესავლად“ და „ქართულ-გერმანული დღეისათვის“ 1 საკვეთში მთელ მან შევრცელი რეცენზია გამოიქვეყნა ვერად არმისში, სადაც კიბის საუცხოო დღეისათვის ანაფრის უნარი და იშვიათი პედაგოგიური აღიო შეუქმ, როცა მიხსენებისათვის ვაკვეთილი დრო ამოწურა, ვერარ ვარიტი წამოვიყვანე და ქართული ენის შესახებ ვაკვეთილი მიხსენების დღეი პტრადილის გამო, აგრეთვე ამტომაც, რომ კიდევ ბევრი დარჩა სათქმელი და ასეთი შესაძლებლობა შეიძლება მტერი აღარ მიცემულიყო, საკვეთი მიხსენებისათვის ვაკვეთილი დრო დავთმობ ცოცხობიდან წახილობა, რითაც მათ საშუალება მიცემა უფრო ვრცელად ვლამარკოა ქართული ენის საკმარისობა, როცა საკითხებზე მრავლობითი ამტომ ვლამარკოს, რომ მიხსენება კიბე მხტველი დაწერამტრამ მისი ფრანგული ვარიანტი მშენებელი თხოვითი თლანდა მარშევის ვაკვეთი დამსრუტა.

გახსენებულ და შემოფრთხილ კიბე პარისში მივიყვანე ხოლმე თვისის მასთან, აკაკისთან ხანდახან იქ თანამშრომლებიც მიყავდა, რათა თმინ ქართულ სამყაროს უკვეთსად ვაკვეთობდნენ ქაღების საშუალება ეტლეთათ, მომხმარა ქართული დამარკა, უფრო ქართველების დამარკა ვრამენეთთან ქაღების საათობით უმტრებდნენ ხოლმე კიბის, აკაკისა და მათი თანამშრომლების კამათს რომელიც უმტრესად პოლიტიკურ თემებს შეეხებოდა 1959 წლის შემოფრთხილზე კიბე სასწრაფოდ გამოიხსენეს პარიზში აკაკი მოულოდნელად საუბარებოთში მოვიყვანე

ტეტისაგან ასეთ აღიარება ზოგა

დასაბუღმა დაზღვევლმა, შეუსვენებლმა შრომამ კოტას განმარტებისას: თუცა დიდი დასაბუღი მისი ძლიერი ორგანიზმი ძველებურად ევლარ უმცლავებოდა ანუ დემოკოობას, ერახედ ზღაღღამა, შევსკარისი აღბრძნისა სადაც რამდენიმე დღით იყვნენ ჩასული ქართული მასალებზე სამუშაოდ, კოტამ უბედური შემთხვევის დროს მხამულ დაიშვა მუხლი და იმდებრეული გახდა გარკვეული დრო ქ ბრდის პოსიტაღში გაეკარებინა.

1963 წლის გასაფხვლიდან კოტას განმარტებლობა გაუარესდა: მას ძლიერი ბონტოანეგმონის ნაწინი გამოხდა: ხედეება, მადე დაღლა-განდებრეული სუნთქვა ექიმებს რჩტტების სურათი გადაეღეს, მებრამ სარევეშის ევრავურს ამბობდნენ, კოტა კ იმე იქვედა, თითქოს არაფერი მომხდარყო. ბონტოანეგმონს მარტში დაეწყო მადე ზაფხულის შეუსვენებლად მუშაობდნენ - კოტას გრენება ძველებურად სადაღ იყო, მებრამ უფრო და უფრო ხშირად უბედურადი თოდანდას ვიდის ტრასასე დასვენების საათების გატარება, რის უფლებასაც ადრე თავს ვერ აძლევდნენ. ზოგჯერ კოტას ორი თანამშემულე მობილია გერმანიად ისინი ექიმები იყვნენ და კოტას მდგომარეობა ანტრეფსებად კოტას ისინი არაფერს ეუბნებოდნენ, თანამშრომლებს კი გაუთხადეს, რომ საქმე ვერ იყო კარგად ექიმების რჩევით, კოტამ დროებით შეწყვეტა ღუჭკოების კოთხე (მისი იმეოდა, რომ მობილიზაციებოდა და შეზღვევით სექსტრადი ევლე გადგრებლდება საქმიანობის უნაერებლტეში და თავისი ბინიდან თოდანდას ვიღამი გადაეფადა საცხოვრებლად, სადაც მას შრომებლობას არ აძლევდნენ (კოტას აღარ ძღვრებდა მე-3 სართულზე ფეხით ასედა თავისი ბინაში ღუჭე მათთან რჩებოდა დამოხდლის განმკლებლობა გამობეჭვლობის საქმის უბედურობა და საღეჭსკორო მასალებს ზღვრებდა თვარსტრასეზე შერე კი თოდანდას ვიღამი ამბობდა, თანამშრომლებს თავს ძღვან ატარდნენ, რომ კოტას არ შეეძინა მათი შეშეოცება თუ შიშო, ერახედ კი ევლარ შევსკავს თავი განმარტოვდნენ და იმედე-დანარეულბებს ტრადილი იგერესი ევლე, ამ სისურტემ მობილი ერახედ იმინი თავი შიშო არც ჰქონდა მოშეების უფლება - მათი მიზედი ძღვები ახლა ავამტოვის სურდებოდა, თუთონ კოტას თავი კონადად ევლარ და თანამშრომლებს ცდილობდნენ, აპკლოდნენ მისი ამხანაგ ამწვევებს, რომ თუთონად ძღვა ევლარადი კოტას სიმტკიცის შეწყვეტა უნი დღეს ავამტოვებს თქვე არ ევლარ, რა ამხანაგ იქნის თავს, სანამ მტერი წინიდან მობილია, ყოველიოფს ემარტებელი, ახლა კი უქნიდან მოტევის და მე უბედური ვარ, ღუჭსკოროსი დამობრეებას, აღბა, ვერ მოვეწმენებ, მებრამ ევლარ, რომ ჩემს თანამშრომლებს ძღვან არ დამობრეებს მისიოფთ, ამით კოტამ თითქოს, მობედლობა შეახსენა თავის თანამშრომლებს, რასაც ამ უქნიანტლებსამარბილაც, არ უღაღატეს ეს თითქოს ანდერხაც წაადედა სხვათა შორის, ამხსეც იმეოფა: რა-

„მარინის“ გაძლიდა ღუჭე ფდურის მანგი განკარგულებით.

ასე მუშაობდნენ ისინი მთელ ზაფხულს შუა შემოდომამდე კოტას წოლა აღარ შეეძლო, მობილი ევლის ამბობებდა, ავამტოვსაც კი მუდამ ჰქონდად ევლა, ავრო-ლოლის პატარა ბაღისი დახმარებით ცდილობდა, სუნთქვა გაეავადებებინა, მებრამ დახმარებდა უმრავლად უახლოვებოდა, სიყვადლის წინა დღესაც მუშაობდა ღუჭსკოროსი მუშაულე ნაკვეთის რედაქტორებაზე, კონთა-ატრამდე შეძლო მობილი მისეღამტეისთვის ძღვა აღარ ევლა.

1963 წლის 22 ოქტომბრის საღამოს კოტა ჩხეტელს გულმ უღაღატა ღუჭე იმდევინდელი ფობტის ამოსატანად იყო ჩასული ეხოში, რთხში თოდანდა კეთილუბდა.

კოტა ჩხეტელი 26 ოქტომბერს დაკრძალეს ცორობში ქრეციოლის სასაფლაოზე დაკრძალვის ესწრებოდნენ უცხოეთში მებოვრები მისი თანამშემულეებს, კოდეებს ცორობის უნაერებლტეისა და ტეტისკორო უბადღესი სასწავლებლიდან, მუგობრები, მმმმმელებს მისი ღუჭსკოროსა, მოწადენეს, მისი სტუდენტებს კი საუღადიან დროში მოეფენეს.

დაკრძალვაზე პროფ. ერნსტ რიშმა გამოსათხვარი სიტყვა წარმოთქვა, ხოლო სამი დღის შემდეგ „Neue Zürcher Zeitung“-ში, ცორობის ევლასზე სოლიდურ გახეობში, ნეკროლოგი გამოქვეყნდა, სადაც კოტა ჩხეტელის დამახებურება დახარკა, მის მომადეებებელ პირებებაზე ნეკროლოგი ასე მოუწოდებოდა: „ათვის ნაშრომებს იგი ტიტანური შემართებით ქნიდა, ამ საქმეს შესწირა მან მიზედი თავისი დრო, სახსრები და ძღვა-ღონე, მთელი თავისი ძე“. ამდენად, იგი იყო გაცილებული მეტა, ვიდრე იყენ მსწადებელი, გაცილებული მეტა, ვიდრე მეტწიერი იგი კაცს რომ თქვას, იყო ქურუბი თავისი დედაქნის ტანარში, ასევეც თავისი ცხოვრების წესით.

კოტას გარდაცვალებიდან 5 წლის თავზე თბილისის უნაერებლტეტის დაარსების 50-ე წლისთავისადმი მობდნოდ სათუბლო დღეებში ცორობიდან მოწვეულმა მისმა მოწადეებმა თითქოს კოტასაც დაადგმენეს სიმბოლურად ფეხი მის შრომლოურ მოწახე თითოეული მათგანის არსებობაში ხომ კოტა ჩხეტელის სულის ნაწილი ტრადებდა თოდანდა მარწეებს მოაწმინდახე ევა-უმცლავს საუღადიდან, მწა და ევადღესი ავროთა და, ცორობში დაბრუნებულმა, თუცა მობედვობის საუღადეზე მოამინა, ნაწილობრივ, აღბა, კოტა ჩხეტელსაც მესაღადება ავაციის სულმამაწელობა სიტყვებს: „დედაშეობლობამ ბევრს არ ეთხოვ, შენს მწას მამბარყო“. ის, რაც კოტას აუბედნედ იტენება ექვევებოდა, აუბნა თოდეც სიმბოლურად: მარბილაც ქართული, მშობლოური, მწარის ქვეშ მოექცა მისი მწადელტარეული, სამშობლოს სიყვარული და მწერალი ევლე.

ნათელა იხაღაქა

**ნათელისა და ბნელის
ურთიერთჭიდილი აკაკი
წერეთლის „გამზრდელის“
მიხედვით**

კაცობრიობის უპირველესი წინი აღმადგენა გვეუწყებს. დასაბამად ქნა დემონთან ცა და ქვეყანა, ხოლო ქვეყანა იყო უხილავ და განუწმადებულ ბნელ თყო ზედა უფსკრულსა და სული დღეისა აქცოდან ზედა წყლისა და თქვა დემონთან იქმნინ ნათელ და იქნა ნათელი და იხილა დემონთან ნათელ რამეთუ კვილ და განწყალა დემონთან შორის ნათლისა და შორის ბნელსა და უწოდა დემონთან ნათელსა დღე და ბნელსა ღამე. როგორც დღენახეი, თავდაპირველად დღეამაჩნე წველილი, ბნელი სუფევდა და მხოლოდ დღეის ხარვეთა და ნებით იქნა ნათელი ბნელის საპირისპიროდ. ამ დღეიდან მოყოლებული ვრძეს ეს ორი ძალა ერთმანეთს. ერთი დღეთორი და მეორე სატანთორი და შეიბღება ითქვას, რომ კაცობრიობის ისტორიად ამ ორ საპირისპირო ძალა ურთიერთშედევისა და ბრძოლის ისტორიაა. აღმანაში დაბადებულან ეს ორი ძალა ერთმანად არის მოცემული, მაგრამ მოთავრი ის არას, რომელი მოთავრი ძღვეს და რომელი მოთავრი უფრო მეტად განეთარღება. ამასე კო მთელი რიგი სხვა ფაქტორები მოქმედებენ, რომელთა შესახებაც ქვემოთ გვექნება საუბარი.

ამ თვალსაზრისით გვიანდა შევეხეთ აკაკი წერეთლის ერთ-ერთ უმშვენიერეს პოემას „გამზრდელის“.

სამეცნიერო ლიტერატურაში გამატონებულა აზრი ამის შესახებ, რომ ამ პოემაში უპირველესი და უმთავრესი არის აღზრდის პრობლემა, აღმზრდელის როლი ახალგაზრდის წერინა-ჩამოყალიბებაში. რა თქმა უნდა, ეს ასეა, მაგრამ ამის გამო, ზენი აზრით, ყურადღების მდომ რჩება ისეთი უწინაშეგლოვანები. საკითხი, როგორცა სიკეთისა და ბოროტების, ნათელისა და ბნელის ურთიერთჭიდილი, რომელიც შეიღობდა გადაჯეკული ამ უმთავრეს საკითხთან.

ამ კუთხით თუ თვალს გადავაუვლებთ პოემის განეთარებას, თავისთავად ამოტყუვდება ორი ფერი - ნათელი, თვორი, ეი, სიკეთე, რომლის სიმზოდური ხატებებს არან ბაოუ და ნაწიბრილა და ზეი, მეტე ფერი, სიადე - საფარი და ზაი-ხანუმი, ეს რომ შარბილაც ასეა და არა სხეფეარად, ამის თვალსაზრისითათვის დავაკვრადუთ ამ ორი წყვილის თენდაც პირველივე გამოჩენას.

აკაკი წერეთლის მხატვრული ოსტატობა ის არის, რომ იგი თავისი გამარების პორტრეტულ იერსახეს იშვიათად იბღვეა, მაგრამ ისე აღწერს მათ გარემოსა და სულიერ თვისებებს, რომ უნებურად თვალწინ მათი სურათებიც გვეხატება.

მაშ ასე, მოვეყუ პოემას, რომელიც პირველი წყვილის, ეი, ნათელის, სიკეთის სხეით არის გარშემორტყეული.

მათის მწვერვალსე ცის მახლობლად, მერცხლის ბუდედ რადაც მოსმანს, თვლილ ისარი, შნატორცი, ვერ არბუნს მის სიერტეს და განს მოტეი იმთავითვე წარმოგიადგენს იმ ადგილს, სადაც ბინადრობენ მისი გმირები, მაგრამ მათ გაცნობას არ ჩქარობს და კიდევ უფრო ამბავრებს. შეკთხევისს ყურადღებას:

„ოლეკაც მთა, ბარს და ვაქს ექუტრება წარღნა-ღვლეა, ფაცხაც დრებულს გარს იბურავს, ვერბდება ქექ-ღვლას“
განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ბოლო სიტყვებს - „ვერბდება ქექ-ღვლას“. მაგრამ თუ რატომ, ამასე შემდეგ ვისაუბრებთ.
მზიან ამინდში ამ უზარდო ფაცხას დღეთავრეი

სხვი ანუ მომხიბვლელობას ანიჭებს, რომ მასთან ახლოს ვერ მივა ვერცერთი ციხე-დარბაზი.

დაუფიქრებელი რას გვეუბრება შემდეგ პოეტო
„ვახა მოუბღვის საცაღლებო,
მიხვეული, მიხვეული,
მასზე გამბლელს უნდა ჰქონდეს
მარცხე თვალი, მტკიცე გულ“
ანუ ჰყავდეს რაში ციხე,
მათი გახრდილ-გამორწყინდილ
კლდიდან კლდეზე გადამტრუნე,
უშინარი და თან ფოხხაო“

ეს ამ ფაცხაში ახელა ყველას ვერ ხელეწიება, აქ მხოლოდ რჩეულია ადგილია მსესთან, ცხას და დღე-რითან ახლოს მხოლოდ წმინდა, უბიწო ადამიანები უნდა სახლობდნენ და მხოლოდ ასეთი ექსპოსიციური ნაწილის შემდეგ გვეცნობს აკო ფაცხის ბინადარი:
„ერთი ვინმე ახალგაზრდა
აფხაზია ამ მთის უკანა,
როდელ ცხოვრების უარყოფი,
მკოყდიდაც კმაყოფილი“

ბაიუს, რომელსაც გამიქნას არ დააკლი ხიკო და მადლი გვერღას უმშვეტებს მასეთი წმინდა, უმშვეტო-რესი და უნახესი ნახობრღა და ეს ბედნიერი წყვილი ერთად ჰგრობობენ ამ ქვეყანაზე სასუფელის ნეტარებას.“

აკო წეროული კარგად იცნობს წუთისოფელს სიმუხილეს, კარგად იცის ცხოვრებისეული სოგსა-გები და ისიც უწყის, რომ ბოროტებს, საივე არც ამ სა-ნეტარო სასუფელს აუღლის გვერღას, მგრამ პოეტო-სათვის მთავარი ის არის, რომ აქ მყოფებმა, ამქვეყნოურ ცოდვებთან შეფაიხებისას, შეუძარბუნონ თავიანთი სი-მადლე მხოლოდ ამ შემთხვევაში იქნებთან იხანი ღო-რანი, როგორც რომანტიკოსი პოეტო გრავოდ ორბელი-ანი წერდა:

„აგი აღვიდეს მადლასა მას მთასა წმინდასა,
ღვთისა დიდების გაღობითა ნათელ-მთხილი“
და მართლაც, ცოდვიანი განკითხვის ვაში არ იტყო-ანებს:

„მეგრამ ხანგრძლივ ეს სოფელი
გაახარებს ვინმე განა?
თაღღში ურდეს მწარე ნადველმ
შტრისას მისი გამოკანა.“

აქ მთავრდება პოემის ნათელი, თუთი ფერის დიმი-ნარება და მდებარე მდელის, ბოროტების, საეთის კონტუ-რული.

სიბნელეში, როდესაც ცა მისიხანებს, ქარი ზუის

გულსაკლავად და ათიყო მართდა თვით ჯოჯოხების აუშუა ქვეყნად ზარბ ატრანა შიშის ქარმა თანასწორად მთა და ბარბო აფხაზის კარს მოადგება სტუმარი თავი-სთავად, ეს პრელუდიაც მთეყანიშენებს შტუარის პი-როვნებასა და მის სულიერ სამყაროზე ჯოჯოხეთოურ ამბდში ამ მსოთ გამბობარ დღეოთო ქობში მოდის პარო-ქნება, რომელსაც თან მოატყის სიბნებოურ და უწმინდე-რება.

საფარ-ბეგე, ბათუს ძაბიშვილი, უამბობს ძმადნა-ფიცს მყოლოდნელი სტუმრობის მიზეზს ეს მიზეზი კი მისი წრისა და ზნისათვის დამახასიათებელი ჩვეულებ-ბრევი ამბავია: საფარის სატრფობს, სიღამასით გა-ნიქმულ ზია-ხანუმს, რომელიც თანასწორად ყველას ატკობს“, მოუხიბლავს იგი და მისთვის ასტუმრო სა-ქმე“- ინაღივან ლურჯას მისთვის მტვრა დაუვაღებთა და რადგან საფარ-ბეგმა კარგად იცის, რომ არაღივან მის ბედაურს არ დაუთმობს ნებით გამიქნის“ ციხის მო-პარევა განჭრახისავს და სწორედ ამიტომ მოსულა მე-გობართან.

ბათუს ბუნებისათვის მიუღებელია ქერდობა და ბუნებრივია შექნებდეს:

„უთობა: „ვეწუხარ, რომ ვე საქმე უკადრისი
გეცისრია.“

აქ ბათუში თავს იმეჩს ორი ურთიერთსაწი-ნადმღვეო განცდა: პარველი და მთავარი - მისთვის სიძრახისთა ქურდობა, მაგრამ მეორე მროე საფარ-ბე-გი ხომ მისი ძმადნაფიცია?! თანაც, მისი ასრთი, უსო-მოდ შეფარებული ზია-ხანუმზე როგორც ჩანს, ქაღის გულის მოგება მის მხოლოდ ამ მკოყხელური ქმედებით შეუძლია, თანაც მისთვის უცხთა აქუერი გზები, რა ქნას ბათუში? საფარის ძებუქტებს, რომ ეს უსწეო სატყვილია და უკან გააბრუნოს? ეს ხომ იმეჭმევებს დიდი ხნის უნასეთი მეგობრის თავმუფყარობაზე მაში, თავის გზა-ზე გაუშვას და ამით საფრთხეში სააფდოს მისი სიცო-ცხლე? ამ ურთიერთსაწინააღმდეგო ასრთა ჰვიდელში ბათუ შემდეგ გადაწყვეტოლებას იტებს:

„შენ ვე საქმე მე მომბნდე
მე ვიხამ შენს მეფეობას;
ან მოგეყვან იმ ციხენს, ან თავს
შეეწორავ შენს მეგობრობას“
ავტორის განწყობა ბათუს გადაწყვეტოლებისადმი შესანიშნავად იხატება შემდეგ მეტოფოურად სტრიქო-ნში:

„მოდის ელევა გზას უნათებს
და დასზუის თავსე ქარ“,
აქ ისევ ჩნდება ელევა, ბათუ ხომ იმ ქობში

ცხოვრობს, რომელიც წარდგენ-დღესის დროს, დრუ-ბელს გარს იბრუნავს, და „გერძალეზა ჰექა-ულეას“. ახლა კი ამ ფაცხის ბინადარი, ჯოჯოხეთური ამინდში გასდევნობა ხიფათან გზას და ამ გზას მას სატანი-სეული ვლვა უნაოებს და მვეზურად ქარი დაბზოის“. ე.ი. პოეტი ვერ, ან არ ამართლებს ბათუს არჩევანს, ეს გზა ხომ უკეთურებასთან: ბნელიან წილნაყარია და არ შეიძლება ამან ღვთის რისხვა არ გამოიწვიოს და აჟ ასეც მოხდა.

დამთავრდა დამც თუქვა მან თავისი ბნელი საქმე მანც გააკეთა: არიორთა, ქარი მადლა, გადღეარა, და-დრა დარი“. ცოდენსან ხარხიხე ბათუ ქიხში ფრთხილად შევიდა, რათა არ დაერღვია სტუმრის ტკბილი და უსმეთაველი ძალი და როდესაც სანატრული ქალის მონახულება გადაწყვიტა, თუაღწინ სასარული სინამდვილე გადაეშალა:

„სანამოიდა ზემად სტორის,
პირს იხიკავს, იკარავს ედოს.
თხგაშლილი ტრის კედელს
თავს ახლოს და ხმის არ იღებს.
მნტრეულს და მონტრეულსა
შედავს იქვე მის ჰქმნევისში“

ბათუმ ედარ გაუბო მოზღვავებულ უბედურებას და იქვე საცქერა, მაგრამ მადე მოვიდა გონს: იგი მოხელა, რომ ამ სასარული სათვის სათავე მის ქმედებაში იყო. მისით იყო გამოწყველი, მან უღალატა თავის მოწოდებას, თავის მოქამსს და ამტომაც მისი სიტყვები აღსარებისა და მონანიების შეტყველია

„ყოველგვარი მისაეალი
კაცის თავზე უბებური
ღვთის რისხვა და ტყუალად ბედს
რას უნავი, რათ ემდურბ“

და ეს მონანიება საწინდარი მისი გამოფიხ-ზღებისა, განწყენებისა და კვლავ ნათლისაქნ მობრუნებისა. ზეწი ახალი, სწორედ ამ შეგნებისადა გამო შე-გობრის მიერ მისი ოჯახისა და სახელის, სინდისისა და პატრონების შეგინებამ იგი ედარ გააბოროტა, ეი სინტელემ სამუდამოდ ვერ დაისადგურა მის ფაცხაში, მორიგებამ ვერ სძლია სიციულს

„გადიოდე გულადან ენ
ცრუ ზღაპარი და სისმარბ.
მე და შენი სიყვარული
წმინდა არის, ეთ ღამპარი“.

ბათუმ ამ უმძიმესი გამოცდის ვაში შეხლი ამა-ღლებულიყო ცოდვებით დამხმებულ საჭაოზე მან დაამწვინა შეუღლე გამობრუნდა სტუმარიან

და თითქოს არაფერი მომიხდარაო, გადავიხს იყა-
აქ კოდეე ურთი სანატრესო დეტალი იქვესს ურს-
დღეებას: საფარ-ბეგე შექმნილი და დარცხენილი
წამოყარდება, მაგრამ როდესაც მასპინძლის მშვიდ სა-
ხეს შეხედავს, გაიფიქრებს: „ამდღობა დმტრის! არაფე-
რი შეუბტევა... არ უოქეამს ქალს, რაც შევეოვდე სმანს
ნამუხი შეუნახავს ნემს საქციელს, სამარცხენის, ვინ
გაიგებსცინ დამხრახავბ“ ე.ი. საფარ-ბეგმა იმთავითვე
იყოდა, რომ უმზავესობას სნადიოდა, მაგრამ მასში ასე
ბღიური იყო უგუნურება, უსწობა, რომ ვერ სძლია სა-
კუთარი თავს, თუქვა სინდისს იგი ვარკვეულ დრომდე
არც შეუწუხებია იგი დარცხენებულია, რომ თუ ბორ-
ტება გამგლანებებული არ არის, და არაფერ უწყის ავი
ქმედების შესახებ, იგი ცოდეად არ ითვლება, საფარ-
ბეგი და მისთანები არ ფიქრობენ, რომ მადალი დმტრით
ველაფერს ხედავს და არ არსებობს დაუსჯელი ბო-
როტება ხილული თუ უხილავი, გამგლანებული თუ
გაუმგლანებული საფარ-ბეგის მხრიდან ბზარი არ გა-
სწვთა ბათუსთან ურთიერთობას და მხოლოდ მამს,
როდესაც განმორებისას ბათუმ შესძახა:

„საფარ-ბეგი! პირმავობა
შენი ვერც, შემოტყველ-
და დღეოდან წყენ ორს შუა
მოცოქული არის ტყეა“

შეკრია საფარი, აჟაშრა, ფერი დადგრა მკედლის,
საყვარდა ენა პირში, გაქაქედა და აღარ იბრუნდა.“

საფარმა მხოლოდ ახლა იგრძნო თავისი დანაშა-
ულის სიმძიმე მაგრამ ეს ვერც კოდეე არ არის მონანი-
ება, ეს სხვის მიერ მისი სათვის შეტყობით გამოწყველი
წუხილია. ბათუმ თავისი სიმძლილი დამარცხა საფარი
და ეს კარგად იგრძნო მან. ბათუმ თავისი შენდობით
ამენა საფარ-ბეგს საკუთარი არაკაცობა. ამის შეგნე-
ბამ შეღახულმა თავმოყვარეობამ ათქმევინა მას:

„შენი ტყვე ვარ!.. პა, ხომ ხედავ
იარალი დამიჭრია...
სასიკვდილოდ ხვმ ნებით
შენ წინ თავი დამხობრია...“

მან გადაწყვიტა საკუთარი სისხლით აღედგინა შე-
ღახული თავმოყვარეობა, მაგრამ ბათუ სხვაგვარად
ფიქრობდა: ვერც ურთი, საფარ-ბეგი დედამისის გა-
სწვლილი იყო და მისი სიცოცხლის ხელყოფა მას არხე-
ლენიფიფიზობდა და მეორეც, საფარის არა სიკვდილით,
არამედ სიცოცხლითა და ხანგრძლივი მონანიებით უნდა
გამოესხედა დანაშაულები

რაც ჰქვეყნას მამინა
რკულზე ურთი უმტკიცებად.

რომ გასტყუებ ის გვეყოფა

სიკვდილამდე შერ საკრესად*

ბათის მთერ გამოტანელი განაწიერ უფრო მძიმეა და მწარე ვიდრე ეს ერთი შეხედვით შეიძლება მოგეჭყეონის: საფარ-ბეჭე ვალდებულია მივიღებ თავის აღმორღველიან და მის წინაშე აღიაროს ყოველივე ეს მის მთერ ჩაღწეულ ცოდვას კიდევ ერთი გაიგებს და გაიგებს სწორედ ის, ვისაც აღბათ ყველაზე მეტად ვხატარება, თუკი შექმნიდა მის ეს გარბინა კიდევ

ბათი თავისი სიმაღლით შევიდა ამოვყვანა საფარ-ბეჭე უსწოებისა და სიბნელის მორყვიდან და ვფიქრობი, ეს შეძლო კიდევ, რადგან იგი მზად არის ცოდვა მოინანიოს და შესარულოს ძიბრშეაღის დანამარება. აქ არ შეიძლება გვერდი ავიტაროთ ქრისტიანული მოძღვრების ცნობილ თემს: ბოროტს ბოროტებით კი არ უნდა უსაბუხო, არამედ ვცადო, შეუნდო და ამ შენდობით მიიმხრო. მიმსჯავსო და სავე უკუგდებინო და ბათემ ჩვენის ახრია, ეს შეძლო და ამით სულბანთმა აკატ წერეთელმა კიდევ ერთხელ გვიჩვენა სიკეთის ძველამოსილება.

შემდეგ პოემში შემიღის საფარ-ბეჭის აღმორღველი პატი-უსუბი მართალია. პოემის სახელწოდება მის სახელს უკავშირდება და ამით პოეტს მივანიშნებს, რომ იგი მთავარი მოქმედი გმირია, მგრამ როგორც ეს ხშირად ხდება აკატ წერეთლის შემოქმედებაში, მთავარი პერსონაჟის თავიდანვე წარმოქმნას არ ჩქარობს ავტორი და მხოლოდ მოგვიანებით, როდესაც მოქმედების დანამაკი განვითარების ზენიტშია, მაშინ შემოჰყავს იგი და ამით კიდევ უფრო ამბარებს მკითხველის ყურადღებას და არ აძლევს მას საშუალებას ერთი წუთით მანკი მოადუნოს ინტერესი და ამ პოეტური ხერხით სრულყოფს ნაწარმოების დედააზრს.

არც გვართო, არც ვაგაკობით,

არც სიმიღვრიით, არც ქიბებით, -

პატი უსუბ ცნობილმა

მხოლოდ ჭკუით და გონებით*

აკატ წერეთელი საოცარი სიუბიტი გვიხატავს ამ პიბუპიკის სიღრმე პორტრეტს სწორედ ამ ღირსეულმა ადამიანმა აღსარდა საფარ-ბეჭე მგრამ ამიტომ წერინა რას იხანა, თუ გუნებამც არ უშეღა“-ო დასძენს ბოლოს სიხანულთი ავტორი როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ბავშვი დაბადებიდანვე თავის თავში ატარებს როგორც სიკეთის, ისე ბოროტების მარცვალსაც. მგრამ მთავარია, რა გარემოში მოხვდება იგი და რომელი ათვისება უფრო მეტად განვითარდება მასში. მართალია, საფარის ბათის დედამ აწოვა ძუბუ და ამ ღირსე-

ულმა კაცმა გამოზარდამგვრამ შემდეგ იგი ისეთ გარემოში მოხვდა, სადაც უსწოება, ქურდობა, უკეთუობა, ეკ ბნელი იყო გამეფებული და თუ მასში სიკეთის ნორმი ყლიორტებს იყო, გარემოს ძალით იგი უკეთუებული იქნა და აღმორღველის მთერ ჩანგრეობა სიხანულმ გასატანი ვერ პოევა, სინან საფარ-ბეჭეცაც სუსტი ნებისყოფა ჰქონია, რადგან მან კი ვერ გადამოიბარა ზია-ხანებმა და მისთანებმა, არამედ ადვილად დაეჭირებოდა მათ წნეს და თავად მიემსჯავსა მათ.

პატი უსუბის ფონზე უნებურად გვიგონდება ავფთხისტკაოსინის* პერსონაჟი დავარი, ეს არცაა განსაკერია, რადგან აკატ წერეთელი რუსთველის დიდ გავლენას განიცდიდა. მოუწონინით თავად შეოსანს: არა ბინდ ბუნდში იყოს და შვი ღრუბული ფარავდეს თვითონ შვის ბურთის, რაკ ერთხელ ამოვა-მისი შუტი მიანც გერნათებს; ღამით, ჩასული იგივე შუტ, შორიდან ნატურაც სიხეებით ნათლის აძლევს მთვარეს და მთვარეც იმ ნარეულ უამაველ სიხეებით ჩვენც ნათელს გვაძლევს და თვითონც ბრწყინებელი გვეჭყენება. რუსთველისთანა გენოსები სწორედ იმ შვის გვართ ანათებენ ხაღბის ჭკუა-გონებას*.

ამგვარად, გასაცერი არც უნდა იყოს, რომ პატი-უსუბის სახე დავარს მოგვაგონებს. მანკი რა აქვთ მათ საერთო?

უნ არის დავარი? შთაა რუსთაველი გარკვევით გვეუწმებს:

„დავარ იყო და მეუფისა, ქურვი, ქაჯეთის

გათხოვული,

მის სიბრბინისა სასწავლებლად თვით მეუფემ

მისცა შევილი“

ფარსადანს უსაღეროდ უყვარდა თავისი ერთი და ცხადია, მას უბრალი ვინმეს არ მისცემდა აღსარდულად. ეი დავარი გონიერი და ბრბინი ქალი იყო, აღბათ სხვა ღირსეული თვისებებითაც შემკული. ამის ნათელსაყოფად თვით ნესტანის პიროვნებაც საკმარისია. უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ მეუფის ასული ბავშვობიდანვე ამადლებულ, სკუობრივად სრულყოფილ გარემოში იზრდებოდა და გარემოსა და აღმორღველის სიბრბის წყალობით, მასში უხეად წარმოიხდნა ისეთი თვისებები, როგორცაა პატროტკისში, კლემპოსილება, სიბრბე, გონიერება, და მრავ სხვა, ღმრის ახრია, ნესტანის სიფიხეც აღმორღველის პიროვნებიდან გამომდინარეა. ამიტომ ნესტანის აღმორღველი არ არის მეო-

1 აკატ წერეთელი, იმზღებლის ტ. XII, იბიღისი, 1960 წ. გვ. 88

სადაც მოხვალენ
ს რ მ გ ე ლ ი
ს ს ბ ი რ ი თ ი ბ ა

რეზარისხოვანი პერსონაჟი და აღმათ მგტი ყურადღებით უნდა მოვეყრდით მის დახასიათებასაც.

ახლა დავაყურადოთ დავარის ქმედებას როდესაც მისთვის ცნობილი გახდა ნესტანისა და ტარიელის ურთიერთობა და ისიც თუ რა შედეგი მოჰყვა მათ ტრეობას, მან აღზრდილი უმოწყალოდ ცემა სარ უნდა დაეფიქრებინა, რომ იგი ქაველის ქერი იყო და გარკვეული დროის მანძილზე მათ გაიკვირა ამფილოზობა, შემდეგ იხმო მონები და ნესტანის გადაკარგვა უბრძანა. რატომ? ჩვენის აზრით, ამიტომ, რომ ნესტანს განსაკუთრებით ტანჯული გამოესყვინა ცოდვა.

რატომ ხდება, რომ ნესტანის გმირი რანდები პოემის ბოლომდე ვერ პოულობენ? ან რატომ იტანებენ ყველაზე მეტად ნესტანი და ტარიელი, იქნებ იმ უნებელი ცოდვებისათვის, რაც მათ ჩადიდნენ? და რა იყო ასეთი ცოდვა? ვერ ვთბი, სრულიად უდნაშუალო ხეივანში მისი სიკვდილი, თანაც მთარული, ქრუდავად და არა პარისპარ, რაც არ უნდა გამამართლებელი არგუმენტები მოუშეკლით ამის გასამართლებლად და მეორე და არანაკლები ცოდვა ვითის მშობლის, ხოლო მესამის აღზრდელის მოტყუება, უპატრიუმიულობა, არაფიგდება აკო, ქრისტიანული მოძღვრება გუქადანება: პატრიუ ვე მამისა შენა"-ო, მეტი რაა, რომ მოემს პერსონაჟები უთბიდა ქრისტიანები არ არიან, მაგრამ შთა რუსთველი ხომ ქრისტიანია? განა მშობლის წინაშე ჩადენილმა ცოდვამ არ გამოიწვია არა მარტო ინდოეთის სახელოვანი მუეის დაუბრუნება და გაუბედურება, არამედ ვრთ დროს ძლიერი სახელმწიფოს ინდოეთის იაგარქნა და ახორება და ჩვენის აზრით, ამიტომ ნესტანსაც და ტარიელსაც უნდა ზღონ თავიანთი დანაშაული, ტანჯვითა და წაშებით გამოესყვინონ ცოდვა და მხოლოდ სრული განწმენდის შემდეგ იქნებან ისინი ღირსნი ბედნიერებისა. ეს უნდა იყოს ძირითადი მიზეზი იმ აურაცხელი განსაკუთრებისა, რომელიც მათ თავზე დაატყბა ბედისწერამ.

მოუბრუნელი ისევე დავარს, დავარს თავი მოკლა, რატომ? ნოუი მხოლოდ ამის შიშით, რომ ფარსადანმა დაიფიცა: „წ, თუგინ ჩემსმ, მის მოკლავ, ჩემსმ დიდ უნდა მადევა“ რიგომ? თუკ მის მხოლოდ ამის ეშინოდა, არ შეეზლო თავადც გადაკარგულიყო? აქ ჩვენი აზრით, სხვა მიზეზთან უნდა გვექმედეს. საწმე დავარს არ გაუმართლო აღზრდის მყოფობა, მისმა აღზრდილმა უღიღესი ცოდვა ჩადინა, და ამ ცოდვაში მისი გატეხობით მისაც მოუბედეს ბრალი, ამის დაემატა ისიც, რომ მან გაიფიცებინა ვამის საყვარელი მშობელი ფატერურად, გაწირა ეკ მისმა არსებობამ დაკარგა აზრი, აკო თავადაც ამისთვის „სიკოცხელე გასაწყინარა“-ო ამბ-

ტომ გამოუტანა საკუთარ თავს, ჩვენი აზრით, ასეთი მკაცრი და კანონზომიერი განაშენი.

ახლა ვნახოთ რა ხდება „აღზრდილი მო“ მათე უსუბი ნადვლიანი სახით უსმენს აღზრდილის აღსარებას- „სიღადაე ამ მუხლობის თვალწინ გაიხივრებთან“ და როდესაც ისიც მოისმინა, რომ ქმარმა აბრთა შეკრფებს და მასუხის მისაღებად მისთან გამოგ საგნა, ცხოველებით გამობრძმედილი ბრძტკაცისათვის ცხადი შექნა, რომ მან საყურში ვერ ჩაკლა ბოროტება, ვერ ახარა საფიუ სიკეთისა, ეკ რადაც გამოუსწორებელი შევდომი დაუშვა და ამით მისი იდეაც დამარცხდა. მივაქციოთ უფრადღებ იმასაც, რომ საყურ-ბეჭამ მას კი არ დაუშინდა თავისი სამარცხებინი სატყვილი არამედ გულახდილად აღიარა ყოველივე და სიკვდილიანობისაც მხად იყო. ეკ იგი უკვე განწმენდის გზაზე იყო, მაგრამ სიკვდილი კვლავ ნადვრევი იყო მისთვის. თუკ ბათომ მოახერხა რამდენიმე საფეხურიო აგზაღება მასაგანის ცოდვებიანი სული და კათარისის გზაზე შევეწინება, მათე უსუბის ისეთი რამ უნდა მოემოქმედა, რომ საყურ ბეჭს უკან, სიბნელისაკენ, უსწვობისაკენ დასაბრუნებელი გზა აღარ ქებოდა.

„შენ სიკვდილის რა ღირსი ხარ?“

სასიკვდილო მე ვარ მხოლოდ,

რომ ცაცად ვერ გამოზრდებიარ

მაგი უსუბის თვითმეწირვა უღიღესი მწარე გატყუთლი იქნებოდა საყურისათვის. იგი ბოლის და ბოლის მიხედვებოდა, რომ მისმა უკაცურობამ, არა მარტო მეგობარი დაკარგუნა, არამედ გამოიწვია მისთვის ყველაზე ძვირფასი ადამიანის სიკვდილიც, რაც კოდვე უფრო მეტად შეეგრძნებინებდა საკუთარ დანაშაულს და ეს იქნებოდა სრული შემობრუნება სინაღლისაკენ, სიკეთისაკენ და უკუგებენ უსწვობისა და ბოროტებისა. ეკ მთელი მისი შემწვრობი არსებობა ამ ცოდვათა მონახებას, სულის განწმენდასა და ამაღლებას მოხმარებოდა და ეს ვერ ბათუს, შემდეგ კი მაგი უსუბის ქმედებითა შედეგი იქნებოდა აღმზრდილმა ამ ნაბიჯით გააკეთა ის, რაც ვერ შეძლო აღზრდის პროცესში და სწორედ ამიტომ ჩვენი აზრით, მართალია, ამ შემწვინორ და ნატიფ პოემში უმაჯერებელი და უპირველესი აღზრდისა და აღმზრდელის პრობლემაა, მაგრამ ეს ყველაფერი ღრმადა გადაჯეტეული დანახამიდან მომდინარე ორი ძალის- სიკეთისა და ბოროტების, სიბნელისა და სინაღლის ურთიერთპივიდილიან და აკოკ წეროვული იმ დასტყნას აკოებს, რომ ყოველთვის, თუცა გვიან და ძველად, მათიც სინაღლედ, სიკეთე ძღვეს ხოლმე და ეს იმიტომ, რომ ნათელი დეკაბერივი ძალა და უსწვნების განტეხობა ადამიანისათვის მონიჭებულ.

რის თქმა არ შეუძლია სიტყვას, რა სურათს არ დახატავს ადელით სულ უბრალო გამოთქმა: **ვახი ტრის** ადრე გახაფხულზე, როდესაც ეპის **გასხლავენ** (ზედმეტ ელორტებს მოაპირან, გრძელ რქას - ელორტს დაამოკლებენ, ჭრადობაში ნელა გროვდება წვენი და შემდეგ მსხვილი წვეთი, გამჭვირვალე და კამკამა, როგორც ცრემლი.

თითოეულითა და კანკალით მოსწვედება რქას აი, ამ სურათს უწოდა ქართველმა კაცმა **ვახის ტრისი**, ტრის ვახი.

თავარ ბარჯაშვილი
სიტყვის პაღლი

განა მატერის ფუნჯით დახატულზე ნაკლებ შოამბეჭდავია სიტყვით აღწერილი სურათი **მისა** (მეც თავთავის, ყანის ჭრას ქვეს, კალიობა მურის ლეწვა კალიოზე). აი, ერთმანეთის გვერდით ჩამწკრივებულან **მომკლები** (მომკალი - ვანკ ყანას მკის, ჭრასს, ხელში უჭირაყო ნამგლები, მკლავზე წამოკმული აქეთ **მკლავებუტი** ანუ **სამკლავე**, რომ თავთავის **ფხამ** არ დაუკაროს მკლავები, მარტხენა ხელის ნეკასა და არათიზე თითების დასაგრძელებლად და ნამგლისაგან დასაცავად უკეთიათ **სათითურები** (სათითური ხისგან გათილი საფარველია, რქის ფორმისა, **დაბურვებული**, მომუქურთმებულის, სათითურის წყალობით მომკალი რაც შეიძლება მეტ თავთავს მობლუჯავდა მარტხენათი და მოჭრიდა მარჯვენათი. **მუჭეული** ასე უფრო დიდი გამოდიოდა მუჭეული ვრთი მუჭა მომკალი პური, ნამგლის ვრთი მისმით მოჭრილის. სამ-თახი მუჭეული ერთ ხელეურს ქნის, **ხელეური** ცალ ხელში დაბურვება. ყოველ მომკალს მერეური მისდევს. **მერეური** ხელეურებს **ძანდ** კრავს **უღოთი**. ძან რამდენიმე ხელეურია ვრთად შეკრული. **უღო** ძნის შესაკრავია, კარგად დაგრეხილი და ერთმანეთზე გადაბმული ორი წერილი კან თავთავებისა.

კარგად გამშარ ძნას კაღოსე **ჩაშლიდენ** ანუ გახსნიდენ და გაფენდენ. **კაღო** მრგვალი ადგი-

ლია, მოსწორებული და დატკეპნილი. მზეზე გოფიცხებულ თავთავს **კვერით** ღუხავდენენ. **კვერი** ორი გრძელი, წაწვრილებული სამკეთონა ფიცარია, მჭიდროდ შეკრული, წვერში გაჭრილი აქვს ჯაბჭვი, რთაც მიბმულია **უღელზე** უღელში ხარები აბია (კვერში ცხენსაც აბამდენენ). **კვერმა** უნდა **გაღლეოს** პური, ე.ი. დაფშენას, დაამტკროოს თავთავები, მარცვალ

ლი გააყრევისოს იმისთვის, რომ კარგად დაჭრას, დააქუცმაცოს თავთავები და ღეროები ანუ **ნამჯა**, **კვერი**

მოკობლია: კვერი დახერხებულია და ნახერხებში ჩასმულია **კობის** ანუ **კავის ქვის** ნატეხები ისე, რომ წვეტიანი, მჭრელი ნაწილი გარეთ ჰქონდეს მოქვეული.

როდესაც თავთავების ზედა ფენა გაიღლეწება, **კაღოს უძვეწ** ანუ გადააბრუნებენ ორთითით ისე, რომ გაღლეწილი ფენა ქვეშ მოექცეს, გასაღლეწი - ზედად კაღოს რამდენჯერმე უნდა **ქვევა** ანუ გადაბრუნება.

როდესაც კარგად გაიღლეწება, კვერს გადააყენებენ, ხარებს გამოუშვებენ, აბოვებენ და ასვენებენ.

კარგად გაღლეწილ თავთავებს არანდით მოაგროვებენ და ფიწლით განიავებენ.

არანდი ფიცარია, **დაგბული** (დაყენებული) აქვს გრძელი ტარი. **ფიწალი** მთლიანი ხისგან გათლილი ორთითია. **განიავეების** დროს ცალკე ხეაგი დგება ხორბლისა, ცალკე ბზე იჭრება, **ბზე** თავთავის ნაღლეწია. ზეაეს ცოცხით **უსურაგებენ** - ბზე გარეულ გაფანტულ მარცვალს მიაგვიან და ხელახლა განიავებენ.

ხორბალს **ბელეში** ინახავენ, ბზეს - **საბეღში**.

ასეთი გახდილით მოკლე აღწერით პურის მკა და ლეწვა დღეს ამ დიდ საქმეს მანქანა აკეთებს. ცხელია, აღარ არის საქორო ის ძველი იარაღი და შრომის პროცესები, ამასთან ვრთად დაიკარგა სა-

თანადო ტერმინოლოგიაც, დღეს ბუერისთვის აღბათ გაუგებარია ილიას სიტყვები: „ერთი გოურგის ხელური მიულ ძნად შეიკურისო“.

ერც იცის ძნა და ულო, იმისთვის გასაგებია ანდაზა: ძნა იწოდა და ულო იცინოდაო. თუ ძნა იწოდა, ულოც ხომ იმავე მასალასა და ძნაზე შემოხევეული ძნასთან ერთად ისიც დაიწოდა, რაღა აცინებდა იმ სულელის?!

სიტყვა ცოცხლობს მოსაუბრის მეტყველებაში, ლიტერატურაში. თუ ეს პირობები მოეშალა, სიტყვა დაიწვეებას ეძლევა, კვდება.

მოლაპარაკემ გარკვეული რაოდენობის სიტყვები იცის, მათი გაგება შეუძლია საუბარშიც, წიგნის კითხვის დროს, მაგრამ თვითონ ვეღა იმ სიტყვას, რაც იცის, არ ხმარობს, აქვს გარკვეული რაოდენობის სახმარი სიტყვები. მოსაუბრე ასევე ანგარიშს უწყევს თანამოსაუბრეს და მისთვის გასაგებ სიტყვებს ხმარობს.

თვით ერთი თვახის წვერებს შორისაც შეიძლება იყოს განსხვავება ლექსიკაში.

უფროსი დედა ხმარობდა სიტყვებს: **ნუკერი** - უფანჯრო, მიწური სახლი. არაფერი აბადიათ ერთი ნუკერის მეტი. **დასტამალი** - ჩერი დასტამალი მომეკით რამე, მტერები გადაეწმინდო.

უმცროსი დეიდას ჩემთვის ნაამბობი პქონდა ასეთი ამავე ქერივმა ქალმა შეზობელს ხარი სთხოვა, კაცმა არ ათხოვა. რამდენიმე ხნის შემდეგ ქერივის ვაჟმა ფეხი მოიტეხა. შეზობელი ქერივთან მივიდა და ურეში სთხოვა, არ გაუზიხლა კი, რომ მისი შეადის წამოსაყვანად უნდოდა. არ მოგცემ, შენ რა შე ხარი არ მათხოვე, არც შე გათხოვებ ურეში, მუქათა უნდა გადაგიხადო,- მიუერ ქერივმა. მუქათა სამკუროს ნიშნავს.

ნუკერი, დასტამალი, მუქათა სულხან-საბა ორბელიანისა და დავით ჩუბინაშვილის ლექსიკონებში შემოტანაზე, მე ეს სიტყვები ბევრეობიდან მესმოდა, მაგრამ არ მიხმარია, რადგან ეს არ იყო თვახის საყოველთაოდ სახმარი სიტყვები. ჩვენს მომდევნო თაობამ - ბიძაშვილ-დეიდაშვილების შვილებმა ეს სიტყვები ადარც იციან, რადგან საუბარში არავისგან გაუგონიათ.

სიტყვას თავისი ხმარების სფერო გააჩნია, სიტყვა სხვა სიტყვასთან კავშირში ვლინდება, ყველა სიტყვა ვეღა სიტყვას ვერ გურობს, ბუნებრივ შესიტყვებას უნდა ქმნიდეს. ერთი ახალგაზრდა მამობობდა: გვიან ვბრუნდებოდიო, ბნელოდა, წეიმამ მოვეისწრო, გუბეებში, ლაფში ვტოპეთ, შინ ამოგანგულულები მოვედიო.

ამოგანგულელი ამოსერილი, ამოვლებული, ამოხუქულია მშრალი რამეში, მაგ. მტვერში, ნაცარში, ფეხელში; წეიმამ, გუბეში ლაფში ამოგანგულელი არ თქმის. წეიმამი დასველებული, გაღლემული, გაწუწული შეიძლება იყოს, ლაფში - ამოსერალი, ამოღაფული, ამოხუქული და სხვა.

სიტყვას ყურადღება, მოძებნა, პოვნა უნდა. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის (არნ ჩიქობავას საერთო რედაქციით - რეატიმეული, 1950-1964) მეთოხე ტომში შესულია საუბრული სიტყვა **კობტაპოუნა** - გადამტებული კობტაობისა და პრანკვა-გრების მოყვარული, - თავმოშვონე კუდაბოკა. ბვერი გაოცებით კითხულობდა, საიდან მოიტანესო ეს სიტყვა. წლების შემდეგ ჩემმა ერთმა ბიძაშვილმა, ხაშურელმა კაცმა, საუბარში თქვა: ამამაქში კობტაპოუნა იყო, ვერ მარტო უღვაშებს ყოველ საღამოს უღვაშსაკრით იყენებდარო.

ბვერეკრ შევსწრებთარ სოფელში თინეში პურის ცხოზას, ეიცოდი, რომ პურის სქელ ნაპირს ვუა ერქვა. უთის მოპირდაპირეს, თხელსა და გამხმარს, რა ერქვა, არ ეიცოდი და არც მომსვლია ფიქრად მეკითხა.

შემდეგ გაუგე, რომ თინის პურის თხელ კედეს რამდენიმე სახელი პქონა: **ფაფხაჭა** - ქიხიური, **ფაფხაჭელა** - კახური, **ნაფანი** - ქართლური, **წინაწვერა** - ქართლური, **ფრწილი** - კახური. შეიძლება კიდევ სხვა სახელიცა პქეია, მაგრამ ჩვენ არ ეიცოთ.

რამდენეკრ გახარებული დაებრუნებულეარ შინ, რა კარგი სიტყვები ჩაეიწერე-მეთქო, თურმე ნუ იტყვით, ეს კარგი სიტყვები დიდი ხნის ნაპოვნია და ქართული ენის გარმარტებით ლექსიკონშიც დაუბნაეებიათ.

ილიძის შეიქმნა განუხლები როგორც ფრანგულ-ლორწინა ისეთი კატეგორია, რომელსაც ყველაზე უფრო მკაფიოდ ახასიათებს ის ნიშნები, რითაც ფრანგული რეჟისორები ხოცავენ გამოირჩევიან სხვაგვარად ფრანგულ რეჟისორებთან. თუ ასეთი ნიშანი მოგონებები შემაჯავრობდა არსებულად კომპონენტს, მაშინ უდავლოა უნდა ხასიათდებოდნენ არსებულად არსებობის უსაღებო, ზღვრულად ხარისხით ამავე დროს ასეთ გამოთქმითა ზედაპირული ანალიზითაც ადვილად დაერწმუნებოდა იმას, რომ ეს ასე არაა და ილიძის უნდაერწმუნებოდა „გადატანით“ მნიშვნელობით იმპარტება არა ერთ-ერთი კომპონენტი, არამედ თვითონ ის, როგორც კრაველი, ქნის განუყოფელ მეტაფორას და სწორედ ამ ფაქტითა განპირობებული, რომ ერთი შეხედვით არც ხერხდება ილიძის მთავარი განმასხვავებელი ნიშნითა მკაცრი ფორმალისა და მათი განსაზღვრისა ძირითადი სუბსტრუქტი კრიტიკოსებს ვერდნობან. ძველად სიტყვათმოდინების მიხედვით მხოლოდ დეკორატივად განსჯილი სიტყვათმოდინებები უნდა განიხილებოდნენ ფრანგული რეჟისორების მიხედვით, რადგანაც მხოლოდ მათი დეკორატივითა განსაზღვრული გამოთქმა მათ სიტყვათმოდინებისა განსაზღვრავდა კატეგორიად, ფრანგული რეჟისორების არსებობის სიტყვათმოდინების დეკორატივითა დაუნაწევრებლობაში, სიტყვათმოდინებაში მნიშვნელოვანი სუბსტრუქტი პრეცედენსი, რის შედეგადაც მიიღობ მნიშვნელობის აღარ გამოიყენება კომპონენტების მნიშვნელობითა. ფრანგული რეჟისორები ვერცხვდებოდნენ ამ თვალსაზრისის თანახმად, ამ დისციპლინის იმპერატივითა უნდაერწმუნებოდნენ მხოლოდ საკუთრივ ილიძისთვის, ეს ისეთი არსებულად გამოთქმა, სადაც მხოლოდ ერთ-ერთი ამ თვალსაზრისით ყველა კომპონენტი ხასიათი შეტყუებული მნიშვნელობით, მდგრადი მიღობ ფრანგული რეჟისორების, საერთოდ განხილვის მიღობ რჩება და, როგორც ხანს, დეკორატივის სეპარირება მნიშვნელოვანი პოზიციის ერთ-ერთი არსებობა ითვლება, რომ გამოთქმის შემადგენელი ყველა ცალკეული დეკორატივის შეტყუებული ხასიათის შემოსაზღვრებში გამოთქმის მნიშვნელობა მარტო გამოიყენება ამ სიტყვათმოდინების, მარტო, შეტყუებული, მდგრადი გარკვეული თვალსაზრისით განსჯილი და იზოლირებული მნიშვნელობებისგან ამ სხვა სიტყვათმოდინებით ვიქვით, დეკორატივითა უნდა ერწმუნებოდა მნიშვნელოვანი მნიშვნელობების სინთეზის წესი არ

განსხვავდება „რეჟისორები“ მნიშვნელობასა. სინთეზის წესისგან და ამდენად სხვაგვარი ტიპის გამოთქმები უნდა შეისწავლოს ერთი მხრივ, დეკორატივითა, ხოლო მეორე მხრივ სინტაქსის, ილიძის არა ფრანგული რეჟისორების გამოთქმის, როგორცაა, სხვის დეკორატივითა (დეკორატივითა), სხვის საღებურზე (დეკორატივითა), სხვის დეკორატივზე (დეკორატივითა) და ა.შ. მოგონებები ილიძისად, მაშინ ისიც უნდა დავუშვათ, რომ ილიძის გამოთქმის ერთ-ერთი ამ რამდენიმე კომპონენტის შეცვლა მათთან სემანტიკურად დაახლოებული სხვა კომპონენტით შედეგად მოგვეცემს ახალ, ასევე ილიძის გამოთქმის ან გამოთქმის და თანავე ამოსავალი ილიძის

ზვადიხარ ლაქიახილი
ილიძის ანალიზის
კრიტიკიკების შესახებ

სინთეზის ეს კრიტიკულად ეწინააღმდეგება ილიძის მთავარი ამოსავალი ნიშნის - მათი კონტრასტისა. ამდენად, სხვაგვარი გამოთქმის

უნდა მიიღობ არ ილიძის, არამედ, ვიქვით, ფრანგული რეჟისორების კვლევისათვის ასეთი შეხედვითა უნდა განხილვის კონტრასტის არსით თუ არა საერთოდ უნდა ილიძის, ანუ ისეთი გამოთქმა, რომელია მნიშვნელობა უნდა დავუშვათ, რომ არაილიძის გამოთქმად ნათელი ყველა იმ ფრანგული, რომელია ერთ-ერთი კომპონენტის ვარაუდის საფუძველზე შეიქმნა სინტაქსური პარადიგმა (ილიძის სხვა, რომ ასეთი ვარაუდს უნდა მოქცეული იყოს გარკვეულ სემანტიკურ ჩარჩოებში, ანუ სხვაგვარი კომპონენტი - დეკორატივი როგორცაა ჩანს ილიძის მიხედვით სემანტიკურ ვიქვითა შეხედვით სხვა დეკორატივით, ხოლო მილიძის მიხედვით სემანტიკური პარადიგმის წევრები - ახალი ფრანგული - იქნებან ამოსავალი ფრანგული სინთეზის დაახლოებით იმავე მნიშვნელობის ეს უკანასკნელი კრიტიკითა შეიქმნა განუხლები უნდა სხვაგვარი პრეცედენსი - ფრანგული მნიშვნელობის გამოიყენებოდა კომპონენტითა მნიშვნელობისგან - შედარებით შეიქმნა დეკორატივად, რამდენადაც თუკი ფრანგული ერთ-ერთი შემადგენელი სიტყვის შეცვლა მათი სინთეზის (ამ ტერმინის არა-მკაცრი ვიქვითა) იქნება ახალი ფრანგული განხილვის, რომელია ტექსტის სინთეზისა ან სხვაგვარად, თუკი კომპონენტის სემანტიკური ტრანსფორმაციის ხარისხით „შეხილვის“ მიხედვით სემანტიკური ტრანსფორმაციის ხარისხის და ეს ვიქვითა არა მხოლოდ ერთი განსაზღვრული, არამედ რამდენიმე ამ სხვადასხვა დეკორატივი კომპონენტზე ეს ნიშნის მხოლოდ იმას, რომ ფრანგული მნიშვნელობას და მის შემადგენელია მნიშვნელობების შორის არსებობის პარადიგმა დეკორატივითა კავშირით, მაშინ ილიძის კრიტიკითა დააკმაყოფილებს მნი-

1 E. A. Bakhtina, 05 otkrytie prinyatiya funktsionirovaniya slova, Priklonnoye funktsionirovaniye, №-3, 1964 gg. 77a

ლდე ისეთი გამოაქვნი, როგორცაა მდგლითღ აფარხნელს დაწესი, რომლის ერთ-ერთი შემადგენლის სინონიმური შევლა პრინციპულად შევლის მიველი გამოთქმის მნიშვნელობის და ასევე ფრანსის მეტაფორულობის უკვე აღარ იქნება უკველი როგორც - ფარხნელს დაწესი, აფარხნელს ვედადებს, აფარხნელს დაწესი, ათვის დადგებს, ქობრისე უკვსის მხედლე პარველის დეუკანისი აშკარად მეტაფორუდა მნიშვნელობის ასევე დროს შეიძლება გავლის ერთგვარი პარადლე დეკორუების და ფრანსის შირის- ამ უკანასკნელადან სოფარუების ხასიათდების პარადისორ და ვედატისორ მნიშვნელობებით ვეფორისი, უფრო გამხარადებული იქნეს-

და საკუთრე იდომისა ძეხს სწორედ ასეთი ვეფორის ფარდებსა რაც შეიძლება დეკორუდა არადანწვერებად გამოაქვნი, რომელია უჩაკლები შეიძლება დადგინდეს კონტექსტის გარეშე, კომპონენტია პარადლეორული შეიძების საფუძველზე და რომელია მნიშვნელობა არასარდ არა შირეორუბული შემადგენელია მნიშვნელობითი არა იქნა უფდა, სისტემური თედასსრისით - თუ საკონის განვიხილავი დეკორულ ასეუტქმა, აღბრა სქისმეტი ასეთი გამოაქვნი მოეძებნება რეკლამარული მეტაფორა კომპონენტია მნიშვნელობებზე დაფარდობით, მათეორ მეტაქვეი რომელსე სისტემური პარადგების ფარდებსა და აღწერად ასეთი იდომისა სქისტიკური ინტერპრეტაციად გამოიხილავს რამე არასრუტებსა- მათ ასევე ასეუწვეობა გარკვეული ფარდებული მნიშვნელობა, როგორც თადეად სიტყვებს იდომისა განსაზღვრათ თუ გამოიუყვებნი სიტყულ ტრადიციულ კონტრასტის (რომედედ უკუშარდებს მიედისა და მის კომპონენტია სქისტიკურ ურთიერთმართებებს, მათს საკუთრე იდომისა შირის, ერთ მხრეუფდა განვიხილავი გამოაქვნი, რომელსაც ამ სწისის გარდა მახათებნი შემადგენელია უჩაკლეური ურთიერთშეიხილავის (სინონიმისი ცხად) შირე მხრე, ეს ასეთი - დექქელთა კომპონენტის თედასსრისით სავსებით რეკლამარული - ფრანსე, რომელსეც ასმარება პარადისორ და ვედატისორ მნიშვნელობებით (კომპონენტის) და ამ უკანასკნელ შემთხვევაში თვის შემადგენელია პარადისორ ვარდების საფუძველზე არქნის პარადისორ გამოაქვნი რაცა რამევენად ასეთი დროს არათე განდგებდა კომპონენტია მნიშვნელობებით მიედის მნიშვნელობის მეტაფორების მოქმეტი

როგორც ეს სწისთაც თუ ნიშნების, არამედ თუკ ასეთი რეტი შემთხვევა ფრანსის კოველი დეკორუის კარდების შემდეგ და რიცის წვერთა რადეებობაც საკონისი იქეობდა, წვერ ისევე შემდეგობობა გვეოქცა, რომ მისი მნიშვნელობა გამომდინარეობს შემადგენელია მნიშვნელობებდან, როგორც მისი ვეფორუდა წვერებორე (არადიონტეკანი) ფრანსის შესახებ.

საკონიველის მეტეორებათა აკადემისი აკად. გ. წვერედის ხასელობის აღმოსავლემკონდინობის ინსტიტუტის სოფელი ფონტეკისა და აღმოსავლურ ქათა ტახოლოვის განყოფილება.

მ. შავაჩიანი...

ფოტოგამოსახანა

გურამ რამიშვილი

ნებით ლინგვისტიკის კათედრის გახსნისა.

მასვე 1973 წელს გურამ რამიშვილი დასაფლავდა გურამის უნივერსიტეტში (მოხუც, ბინა, ტყუბონი, პამპრუი და სხვა) იყვნენ დეკანების კოლეგის ქრისტიანული იფორმის საფუძვლები და პუბლიკაციების შესახებ.

გურამ რამიშვილს ევროპაში გამოცემაზე უფრო მეტი და ლექსებს უფრო მეტი აღიარება მოუტანს, მისი სახელი მოხსენიებულია ნოაპოლიტანო-აქადემიის მამიძისთვის, მკაცრ საუკუნის ქართული-ერების ერთ-ერთი მცირის თან და ვინცერთის (1899-1985 წწ) გერმანია, ხოლო ამ უკანასკნელის გარდაცვალების შემდეგ გურამ რამიშვილი ფაქტობრივად იქვე ევროპული ნოაპოლიტანო-აქადემიის აკადემიკოსად.

გურამ რამიშვილი იყო სარედაქციო კოლეგიის წევრი გურამის მეცნიერებათა აკადემიის გურამისა და Zeitschrift für Phonetik Sprachwissenschaft und Kommunikations-forschung.

გ. რამიშვილს ფასილებული ამბავი დასდი აგრეთვე პუბლიკაციის შრომების გამოცემის საბუთი კენჭის (როსიში) და 1859 წლის შემდეგ პირველი სწორედ მისი რედაქციით, წინასიტყვაობით და კომენტარებით გამოვიდა პუბლიკაციის ორი ყოველწლიურ სამუშაო ტომი.

თავად გურამ რამიშვილის მეცნიერული ნააზრების ერთი ნაწილი თავმოყრილია მის უნივერსიტეტში მონტრეალში-ქრისტიანული იფორმის საკითხებზე (სბ. გარდაცვალება, 1978). ქრისტიანული იფორმის საკითხებზე (სბ. 1995). „სუსხელი ქრისტიანობაში ფორმისა და კულტურის იფორმის თვალსაზრისით“ (სბ. 1996). „სუსხელი ქრისტიანობაში ფორმისა და კულტურის იფორმის თვალსაზრისით“ (სბ. 1997). „სუსხელი ქრისტიანობაში ფორმისა და კულტურის იფორმის თვალსაზრისით“ (სბ. 1998) და „სუსხელი ქრისტიანობაში ფორმისა და კულტურის იფორმის თვალსაზრისით“ (სბ. 1999).

1983 წელს მან დააარსა სკოლა, რომელიც 1989 წლიდან გურამ რამიშვილის სააგრო სკოლის სახელს ატარებს. 1990-1995 წლებში გურამ რამიშვილი იბილიის ოლია ჭაჭავაძის სახელობის უცხო ენათა ინსტიტუტის რექტორი იყო.

მუდამ ევოლუციონური კოლეგიის მამარი, იყო უკანასკნელ თვალსაზრისით და თავისი სურათისათვის აღიარება არასოდეს შეძელია სამშობლოში თვითნებების სახელი.

სახელები მეცნიერის, ღირსეული მამულიშვილისა და სამშობლო მოქალაქის - პროფესორ გურამ რამიშვილის სახელი მუდამ პატივისცემითა და მადლიერებით მოიგონებს ქართველი და ევროპული სამეცნიერო საზოგადოება.

ფინანსური მხარისა და სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ისე ფილიპოლის ფაქტობრივად
ისე სოფელი ქრამიშვილის კათედრა

ქრამიშვილი და ევროპულმა ქრამიშვილებმა აქა-ზღაურებელი დანაღობი განიცადა, 4 ოქტომბერს გარდაიცვალა გამოქვეყნებული ლინგვისტიკის, ევროპული ნოაპოლიტანო-აქადემიის ლინგვისტიკის ქრამიშვილი იფორმის აკადემიის, იბილიის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოფელი ქრამიშვილების კათედრის გამგე პროფესორ გურამ რამიშვილი.

გურამ რამიშვილი დაიბადა 1932 წლის 22 აგვისტოს პროფესორ კათედრის რამიშვილის ოჯახში. 1955 წელს დაამთავრა იბილიის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი და 1960 წელს, იბილიის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კათედრის ქრამიშვილების ინსტიტუტში დაიწყო საკანდიდატო დისერტაცია თემაზე „ქრამიშვილი იფორმის აკადემიის სოფელი საკითხებზე“. ეს იყო პუბლიკაციის საფუძვლიანი მოხატვის სახელი. 1970 წელს აქაში, იფორმის უნივერსიტეტის სახელობის უნივერსიტეტში მან დაიწყო სადოქტორო დისერტაცია „ქრამიშვილი იფორმის აკადემიის თანამედროვე ლინგვისტიკის, რომელიც კლავს პუბლიკაციის კარგად აღიარებას საკითხებს ეხებებოდა.

ამ დროისათვის გურამ რამიშვილი უკვე იბილიისი და აკადემიის სახელი იყო ნოაპოლიტანო-აქადემიის, ეს დამსახურებადი თვალსაზრისით არა მარტო პუბლიკაციის ლინგვისტიკის მოხატვის სახელი, არამედ ინტერნაციონალური აკადემიის ევროპაში, არამედ მისი ობიექტივური ინტერპრეტაცია, მუცხ სახელითა და აქაში ევროპული მამულიშვილისათვის, კიდევ ასრულებულია.

1973 წელს იგი იბილიის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოფელი ქრამიშვილების კათედრის გამგე იბილიის ამ თანამდებობაზე მან კათედრის დამაარსებელი და უკიდურეს ხელმძღვანელი, ახალგაზრდა აკადემიის ევროპული ახელმძღვანელი შეცვალა.

იგი იყო ერთ-ერთი იბილიისი და იფორმისათვის იბილიის უნივერსიტეტში სტრუქტურული და გამოცე-

hp8574

